

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra andragogiky a managementu vzdělávání

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Specifika integrace a edukace cizinců studujících na vysokých školách
v České republice

Specifics of integration and education of foreigners studying at universities in
the Czech republic

Bc. Martina Sládková

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Jaroslav Kříž, MBA

Studijní program: Andragogika a management vzdělávání

Studijní obor: Andragogika a management vzdělávání

2023

Odevzdáním této diplomové práce na téma Specifika integrace a edukace cizinců studujících na vysokých školách v České republice potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 7.7.2023

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu diplomové práce PhDr. Mgr. Jaroslavu Křížovi, MBA za cenné rady, odborné vedení a vstřícnost při konzultacích. Dále bych tímto chtěla vyjádřit poděkování všem respondentům za jejich přínos pro empirickou část této diplomové práce. V neposlední řadě děkuji své rodině, která mi byla velkou oporou během studia a přátelům za rozptýlení a psychickou podporu.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá specifiky integrace a edukace cizinců studujících na vysokých školách v České republice. V současné době je studium v zahraničí velmi dostupné, a proto mnoho studentů vyjíždí do různých zemí a nezanedbatelné procento z nich právě do České republiky. Je tedy nutné, aby se zde cítili dobře a jejich studium mělo co nejméně překážek. Cílem této práce je tedy popsat přístup cizinců ke vzdělání v České republice, zjistit, jak je možné ovlivnit adaptační proces cizinců do nového prostředí, a popsat integrační a edukační bariéry aktivně studujících cizinců na vysokých školách v České republice. V teoretické části práce je realizována deskripce problematiky integračního procesu, právního rámce pro vysokoškolské vzdělávání v České republice, interkulturními rozdíly ve vzdělávání. Dále je věnována pozornost integrační politice a vzdělávacím službám, které jsou poskytovány na našem území. Empirická část práce je realizována polostrukturovanými rozhovory s cizinci, kteří aktivně studují na českých vysokých školách. Jejich cílem bylo najít bariéry, které studentům stěžují studijní i běžný život. Mezi integračními bariérami se objevoval jazyk, dále vnitřní pocity a stesk po domově nebo diskriminační procesy. Z výzkumu vyplývají i edukační bariéry, mezi nimiž se objevuje například stres a náročný zisk informací o studiu. Pozornost je také zaměřena na úspěšné aspekty adaptačního procesu cizinců studujících na vysokých školách. Mezi tyto aspekty spadá pravidelná socializace a komunikace s vrstevníky nebo pozitivní třídní klima.

KLÍČOVÁ SLOVA

adaptační proces, bariéry ve vzdělávání, edukace cizinců, integrační bariéry, integrační politika, vysokoškolské studium

ABSTRACT

The thesis deals with the specifics of integration and education of foreigners studying at universities in the Czech Republic. Nowadays, studying abroad is very affordable and therefore many students go to different countries and a significant percentage of them go to the Czech Republic. It is therefore essential that they feel comfortable here and that their studies have as few obstacles as possible. Therefore, the aim of this paper is to describe the access of foreigners to education in the Czech Republic, to find out how the adaptation process of foreigners to a new environment can be influenced, and to describe the integration and educational barriers of foreigners actively studying at universities in the Czech Republic. In the theoretical part of the thesis a description of the integration process, the legal framework for higher education in the Czech Republic, intercultural differences in education is realized. Furthermore, attention is paid to the integration policy and educational services provided in the Czech Republic. The empirical part of the thesis is carried out through semi-structured interviews with foreigners who are actively studying at Czech universities. Their aim was to find the barriers that make it difficult for students to study and live their everyday life. The integration barriers included language, as well as inner feelings and homesickness or discriminatory processes. Educational barriers also emerged from the research, including stress and the difficulty of obtaining information about studies. Attention is also focused on the successful aspects of the adaptation process of foreigners studying at universities. These aspects include regular socialization and communication with peers or a positive classroom climate.

KEYWORDS

adaptation process, barriers in education, education of foreigners, integration barriers, integration policy, higher education

Obsah

Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Základní vymezení zabývající se problematiky	8
1.1 Migrace	8
1.2 Integrace	10
1.3 Charakteristika studia na vysokých školách v České republice	11
2 Migrace v České republice	14
2.1 Důvody migrace	14
2.2 Počet cizinců v České republice	16
3 Integrační politika České republiky v kontextu vysokoškolského vzdělávání.....	20
3.1 Cíle integrační politiky	21
3.2 Znalost českého jazyka	22
3.3 Adaptačně-integrační kurzy.....	22
4 Edukace cizinců v České republice	24
4.1 Právní rámec pro vzdělávání cizinců v České republice	24
4.2 Interkulturní rozdíly ve vzdělávání.....	24
4.3 Specifická zařízení pro pomoc při integraci cizinců	26
4.4 Uznávání výsledků	30
5 Bariéry ve vzdělávání	33
6 Integrační a vzdělávací služby pro cizince v ČR.....	35
7 Metodika výzkumu	37
7.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	37
7.2 Popis výzkumné metody.....	38
7.3 Realizace výzkumu.....	38

7.4	Charakteristika respondentů	39
7.4.1	Charakteristika respondenta č.1	39
7.4.2	Charakteristika respondenta č.2.....	39
7.4.3	Charakteristika respondenta č.3.....	40
7.4.4	Charakteristika respondenta č.4.....	40
7.4.5	Charakteristika respondenta č.5.....	40
7.4.6	Charakteristika respondenta č.6.....	40
7.5	Etický rámec výzkumu	40
8	Interpretace získaných dat	41
8.1	Adaptace cizinců v České republice	43
8.2	Bariéry ve vzdělávání cizinců.....	45
8.3	Bariéry integrace cizinců	47
8.4	Kulturní podobnost a rozdíly	50
8.5	Motivace ke studiu v zahraničí.....	51
9	Shrnutí výzkumu.....	52
10	Diskuse	57
	Závěr.....	62
	Seznam použitých informačních zdrojů	64
	Seznam příloh.....	71

Úvod

Proces globalizace nepochybně napomáhá rozvoji cestovního ruchu a samotné cestování patří mezi nejrozšířenější a nejoblíbenější způsoby poznávání světa kolem nás a života jeho obyvatel. Jedním z nejvyužívanějších nástrojů pro cestování v oblasti vysokoškolského studia je program Erasmus, který je v posledních letech velmi využíván. Studenti se tak mohou dostat na místa pro ně dosud neznámá a poznávat novou kulturu. Studium v zahraničí dá člověku mnoho zkušeností do budoucna, a to jak do dalších studií, tak i do života vůbec. Možnost vycestovat za studiem je v dnešní době velmi dostupná. Studenti, kteří přicestují na Erasmus do České republiky, mají však na cestě za úspěšným studiem mnoho překážek. Překážky se pro ně vyskytují nejen ve studijním životě, ale také v tom běžném, když se snaží integrovat se do české společnosti. Cílem této diplomové práce je tedy popsat přístup cizinců ke vzdělání v České republice, dále zjistit, jak je možné ovlivnit adaptační proces cizinců do nového prostředí, a popsat integrační a edukační bariéry aktivně studujících cizinců na vysokých školách v České republice.

Teoretická část práce se zabývá základními pojmy, které úzce souvisí s tématem práce, tedy migrací, integrací, edukací. Kromě těchto hlavních pojmů je pozornost zaměřena na integrační politiku České republiky v kontextu vysokoškolského vzdělávání, cíle této politiky a adaptačně-integrační kurzy. Dále je v této práci popsáno legislativní zakotvení vzdělávání cizinců v České republice, a zároveň interkulturní rozdíly ve vzdělávání. Nechybí ani specifická zařízení pro integraci cizinců, jsou zde vypsány známé integrační a vzdělávací služby pro cizince v České republice a v neposlední řadě jsou zde zmíněny bariéry, které jsou ústředním pojmem pro empirickou část práce.

Empirická část práce tedy zjišťuje, jaké jsou integrační a edukační bariéry cizinců v České republice a aspekty usnadňující jejich adaptační proces do české společnosti. Aby bylo dosaženo stanoveného cíle, provádíme kvalitativní výzkum pomocí polostrukturovaných rozhovorů se šesti respondenty. Jejich charakteristiky jsou také součástí této části práce. Na získání výsledku využíváme otevřené kódování, z těchto kódů si stanovíme pět hlavních kategorií. Tyto kategorie nám umožní odpovědět si na stanovené výzkumné otázky. Empirická část je zakončena závěry výzkumu a následnou diskusí, kde porovnáváme výsledky našeho výzkumu s dalšími výzkumy na obdobné téma.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Základní vymezení zabývající se problematiky

V úvodní kapitole této práce je naprosto nezbytné si definovat pojmy dále používané v práci. Integrace migrantů je dlouhodobý proces. Jak dlouhá doba je nutná, aby migranti přijali novou zemi za svůj nový domov, nezáleží pouze na nich. Proces integrace ovlivňuje z velké části situace, ve které se nacházejí. Příkladem může být jejich pobytový status, pracovní uplatnění, studium a podobně (Bergerová et al., 2022)

I přestože se diplomová práce zabývá cizinci, kteří v České republice studují pouze omezený čas, je podstatné si pojmy migrace a integrace definovat, protože s tímto tématem úzce souvisí.

1.1 Migrace

Základním pojmem celé práce je zajisté migrace. Pojem migrace představuje stěhování, změnu místa v prostoru. Používá se pro vymezení pohybu jak v oblasti věd o živé přírodě, tak o lidské společnosti. Schopnost migrovat má člověk stejnou s dalšími živočichy, disponuje jí po celou dobu své existence. Migrace je neustále jednou ze společenských strategií k získávání zdrojů živobytí a energií, vyrovnávání se s nepříznivými přírodními vlivy, řešení společenských konfliktů a dosahování inovací. Aktuální rozmístění lidí na svět prezentuje výsledek migrací (Uherek, 2005, s. 258).

Nešpor (2005, s. 245-284) uvádí, že migrace lze chápat jako protikladné procesy vůči přirozenému, biologicky podmíněnému pohybu obyvatelstva, přičemž nezávisí na charakteru a síle příčin, které mechanický pohyb způsobily.

Například Baštecká et al. (2013, s. 220) chápe migraci především jako změnu trvalého pobytu. Z tohoto aspektu dělí migraci na vnitřní a mezinárodní. Vnitřní migraci pak vymezuje jako změnu trvalého pobytu za hranice určité administrativní jednotky, většinou obce. Mezinárodní migrace pak prezentuje změnu obvyklého pobytu za hranice státu (OSN určuje hranici jednoho roku pobytu za hranicemi určitého státu). Vnitřní migrace bývá z pohledu statistiky podchycena, monitoring mezinárodní migrace je logicky komplikovanější.

Jandourek (2012, s. 158) zase uvádí, že o migraci lze hovořit také jako o prostorové mobilitě. Migrace může být vnímána v několika významech, například jako přechod individua nebo skupiny z jedné společnosti do jiné, jindy pak může migrace prezentovat každou dobrovolnou nebo nedobrovolnou změnu bydliště. Slovník základních pojmů o migraci zveřejněný na oficiálních stránkách Ministerstva vnitra (2023) definuje migraci jako „...přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje.“

Migrace může mít podobu imigrace (přistěhování obyvatelstva) či emigrace (vystěhování obyvatelstva ze země). Specifickou formou migrace je reemigrace, která prezentuje pohyb obyvatel, který zahrnuje nejprve emigraci a po nějaké době zpětnou imigraci do původního bydliště. Migrace může mít dále podobu migrace dobrovolné nebo nucené, přičemž je mnohdy není možné jednoznačně odlišit. Příčinou vynucené migrace bývá válečný stav, nastolení diktatury či výrazné zhoršení životních podmínek. Mezinárodní migrace má významné politické, ekonomické, demografické, psychologické a kulturní dopady, jak na emigrační, tak tranzitní, ale zejména imigrační země. Obecně jsou migrační trendy ve světě typické dvěma hlavními směry migračních pohybů: Jih-Sever a Východ-Západ. Na dané trendy světové mezinárodní migrace působí charakteristické vlivy, které se obecně označují jako *pull* a *push* faktory (tahy a tlaky). Na jejich podkladě je mezinárodní migraci možné dělit do dvou hlavních proudů – migraci politickou a ekonomickou (Baštecká et al., 2013, s. 220)

Za zmínku stojí The Migration Conference neboli Konference o migraci, která se koná každý rok od roku 2012. Jedná se o globální místo pro akademiky, odborníky z praxe, studenty, ale také pro každého, kdo má zájem o debatu a informovanou diskusi o lidské mobilitě a jejích dopadech po celém světě. Konference v roce 2022 proběhla v Rabatu a jednalo se tedy o desátou konferenci v řadě. Migračních konferencí se zúčastnily tisíce účastníků z celého světa. První a druhá konference proběhla v Londýně (2012,2014), poté v Praze (2015), ve Vídni (2016), v Aténách (2017), v Lisabonu (2018), v Bari (2019), v Tetovu (2020) a v roce 2021 opět v Londýně. Mezi hlavní podporovatele z České republiky patří Fakulta

humanitních studií Univerzity Karlovy (The Migration Conference 2022 Abstracts Book, 2022).

1.2 Integrace

Integrace je pojmem, který používají četné vědy různých oborů. Používá se v pedagogice, ekonomice, ale právě i v oblasti migrační politiky a migrace. Každý uvedený obor s pojmem integrace pracuje jinak, ale společné jim je většinou to, že integrace prezentuje jakési zařazení prvků do jednoho tak, aby se uvedené prvky začlenily. Konkrétně vymezení pojmu „integrace cizinců“ lze rovněž nalézt ve Slovníku základních pojmů o migraci zveřejněný na oficiálních stránkách Ministerstva vnitra (2023), a to jakožto „...proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Jedná se o komplexní jev, který je přirozeným důsledkem migrace a který má své politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty.“

Baštecká et al. (2013, s. 220) doplňuje, že jde o obousměrný dynamický proces vzájemného přizpůsobování migrantů a přijímacích společností. Na webových stránkách věnovaných integraci cizinců (Cizinci.cz, online) je ještě upřesněno, že integrace cizinců prezentuje základní podmínku pro zachování sociální soudržnosti a ekonomický rozvoj země. Integrace přímo podmiňuje úspěch imigrace – není tak na ni možné rezignovat.

Leontiyeva et al. (2018, s. 7) doplňuje, že integrace je komplexním a multidimenzionálním procesem. Tento proces se netýká jen samotných migrantů a migrantek, nýbrž i jejich potomků, a současně platí, že i většinová společnost se v reakci na imigraci přizpůsobuje či mění. Integrace se obvykle realizuje v rámci několika dimenzí, kdy například tzv. strukturální dimenze prezentuje získání práv a přístupu ke klíčovým institucím hostitelské země (např. trhu práce, vzdělávání, trhu služeb, bydlení aj.). Kulturní dimenze integrace znamená získání klíčových znalostí a kompetencí přijímací země. Jde hlavně o ovládnutí jazyka hostitelské společnosti (nejen pro společenské vztahy, ale i kontakty s úřady apod.). Poslední dimenzí je identifikační dimenze, jejíž obsah tvoří psychologický rozměr integrace a zahrnuje vnímání příležitostí migranty.

Integraci podmiňují různé faktory, kupříkladu intenzivní kontakt s většinovou společností prostřednictvím společných aktivit (např. kulturní akce, dobrovolné/občanské

aktivity v lokalitě bydliště či susedství). Úspěšnost integrace cizinců může v tomto směru pozitivně ovlivnit např. integrace prostřednictvím sportu. O dobré sportovce bývá zájem bez ohledu na zemi původu. Jinou formu integrace do lokálních struktur prezentuje nabídka vyhledávaných dovedností či zboží většinové společnosti. Kupříkladu řemeslníci, obchodníci nebo autodopravci mnohdy najdou v lokální společnosti uplatnění a z profesní úrovně následně přechází k přátelským kontaktům s majoritní společností, ačkoliv běžně jde o déletrvající proces. Méně často probíhá integrace prostřednictvím zájmové činnosti nebo umělecké činnosti (např. v oblasti umělecké fotografie) (Uherek, 2005).

Stěžejní je pro migranty často hospodářská integrace, jelikož přicházejí migranti, zejména mladší ročníky, kteří nemívají dobré výsledky, co se týče míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti, mezd aj. Důležitost získání práce je pro migranty přicházející do hostitelské země významná, ať už se kvůli ní přestěhovali nebo ne. Neméně důležitá je délka povolení k pobytu, neboť zaměstnavatelé dávají přednost migrantům s delším povolením, bývají pro ně perspektivnější (Niessen a Schibel, 2005, s. 50-51)

1.3 Charakteristika studia na vysokých školách v České republice

Vzdělávání na vysoké škole je v České republice dobrovolné, nepovinné. Prezentuje v podstatě nejvyšší stupeň vzdělávání, náleží do tzv. terciárního vzdělávání a navazuje na vzdělávání středoškolské (je jím vesměs podmíněno). Mnohé profese jsou v současné době absolvováním vysokoškolského vzdělání podmíněny, eventuálně umožňují alespoň dosažení lepšího finančního ohodnocení. Jak uvádí zákon o vysokých školách (zákon č. 111/1998 Sb., §1) „...o nejvyšší článek vzdělávací soustavy jsou vrcholnými centry vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti a mají klíčovou úlohu ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti.“

České vysoké školství zaznamenalo od roku 1989 podstatné změny. Vysoké školy se staly samosprávnými a do značné míry nezávislými na státu, jejich vyučující mají akademickou svobodu, a rovněž financování škol se posunulo od státního dirigismu směrem k významné autonomii. Namísto tradičních univerzit začaly navíc vznikat i neuniverzitní vysoké školy a vyšší odborné školy (mnohé z nich soukromé). Za největší změnu posledních

let v oblasti vysokého školství lze považovat nárůst počtu studujících, kteréžto téma také po celé období, tedy i dnes převládá v diskusích o českém terciárním vzdělávání. Uvedené skutečnosti představují tedy zřetelné otevření příležitostí studovat; poptávka po studiu ovšem rostla ještě rychleji než kapacita škol, a právě tato neuspokojená poptávka tvoří jedno z významných témat současných diskusí. Vyučující na vysokých školách tak čelí jednak zvýšení počtu studentů, ale jednak i nároků na pedagogické působení, a to pak v některých případech vedlo až ke stížnostem na klesající kvalitu studia. Z pohledu státu tato kvantitativní expanze terciálního vzdělávání klade zvyšující nároky na veřejný rozpočet, tedy i větší zájem o fungování a výsledky škol (Prudký et al., 2010, s. 14).

Vzdělávání na vysokých školách upravuje v České republice již zmiňovaný zákon o vysokých školách – Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů. Vysokoškolské vzdělávání se u nás získává studiem v rámci akreditovaného studijního programu podle studijního plánu určenou formou studia (lze studovat prezenčně, dálkově či kombinovaně). Akreditovaným studijním programem je i studijní program realizovaný vysokou školou v rámci oblasti nebo oblastí vzdělávání, ve které má vysoká škola institucionální akreditaci. Podmínkou přijetí ke studiu je dosažení středního vzdělávání s maturitní zkouškou (v případě doktorského studijního programu pak řádné ukončení studia v magisterském studijním programu a v oblasti umění též získání akademického titulu). O přijetí ke studiu ve studijním programu, který realizuje fakulta, rozhoduje děkan fakulty. O přijetí ke studiu ve studijním programu, který realizuje vysoká škola, pak rektor (na soukromých vysokých školách rozhoduje o přijetí ke studiu orgán určený vnitřním předpisem). Studium se dělí na semestry, ročníky či bloky. Každý semestr, ročník či blok se skládá z výuky a zkoušek a z období prázdnin. Akademický rok trvá 12 kalendářních měsíců; jeho začátek určuje rektor. Studium se řádně ukončuje absolvováním studia v daném studijním programu, a to státní zkouškou. Dnem ukončení studia je den, kdy student vykoná státní zkoušku předepsanou na závěr studia nebo její poslední část. Státní zkouška se vykonává před zkušební komisí; průběh státní zkoušky a vyhlášení výsledku je veřejné. Dokladem o ukončení studia a o získání příslušného akademického titulu je vysokoškolský diplom. Studium na veřejných vysokých školách je vesměs zdarma. Platí se obvykle určitá částka za přijímací řízení a pak eventuálně při potřebě prodlužovat studium. Na soukromých vysokých školách je zpoplatněn každý semestr studia (částky si školy volí individuálně).

Stúdiem na vysokej škole získava jedinec status študenta (zákon č. 111/1998 Sb., § 48 - §60a).

2 Migrace v České republice

Migrace četných kategorií obyvatelstva a více či méně destabilizovaná etnická situace jsou charakterizujícími znaky společenského a politického vývoje v Evropě na přelomu druhého a třetího tisíciletí. Uvedený podstatný migrační trend měl své přímé dopady i na Českou republiku. Příchody četných skupin přistěhovalců z východní a jihovýchodní Evropy, z asijských, arabských a afrických zemí, ale i z některých států západní Evropy, severoamerického a jihoamerického kontinentu, zformovaly v České republice nové meziethnické skupiny. Vytvořilo se meziethnické klima, které bylo do té doby české populaci neznámé a cizí. Celá pokolení Čechů let 1950–1990 žila s vědomím jasné existence přehledné občanské společnosti, ve které tvoří absolutní většinu a v níž národnostní menšiny jsou jen nepatrnou součástí obyvatelstva. V posledních letech tedy do České republiky přichází a zůstávají početné skupiny obyvatel z jihovýchodní a východní Evropy, asijského, afrického kontinentu, včetně západní Evropy a Ameriky (Bittnerová a Moravcová, 2005, s. 5-6).

2.1 Důvody migrace

Lidé se k migraci uchylují z různých důvodů a každý člověk může mít své individuální důvody k tomu, proč se rozhodne odcestovat a zůstat v jiné zemi. Nemusí jít pokaždé o jeden jediný důvod, ale může se jich u jedince sejít několik najednou.

Obecně se jedná o tyto typy důvodů (Migrace: Proč lidé opouštějí své domovy, 2020):

- **Společensko-politická situace** – důvodem pro odchod z vlasti může být etnické, náboženské, rasové, politické či kulturní utlačování. Těmi hlavními faktory bývá válka – případně její hrozba – a pronásledování ze strany státu. Lidé utíkající před ozbrojeným konfliktem, porušováním lidských práv představují humanitární uprchlíky. Často jde o obyvatele válkami zmítané Sýrie, Afghánistánu a Iráku, aktuálně i Ukrajiny.
- **Demografické a ekonomické faktory** – důvody migrace ovlivňuje také demografická situace – narůstající či naopak zmenšující se populace, stárnoucí či mládnoucí společnost – to vše ovlivňuje ekonomickou situaci země a pracovní příležitosti. Demografická a ekonomická migrace se vztahuje k pracovním

standardům, nezaměstnanosti a celkové kondici hospodářství určité země. Migranti přicházejí za vyššími platy, lepšími pracovními příležitostmi, vyšším životním standardem či za lepším přístupem ke vzdělání. Pakliže naopak v některé zemi hrozí, že se tyto věci budou zhoršovat, lidé odcházejí. Za vidinou lepší práce migruje třetina všech migrantů.

- **Enviromentální faktory** – životní prostředí reprezentuje jeden z důvodů migrace odedávna. Lidé utíkali před přírodními katastrofami, záplavami, hurikány či zemětřesením. Přesná čísla těchto migrantů je ovšem komplikované předpovědět, a to i s ohledem na globální růst, chudobu, politickou situaci a konflikty. Odhady ovšem hovoří o 25 milionech až miliardě lidí do roku 2050.

Lze zde zmínit i příklady důvodů migrace u některých národností, se kterými se setkáváme především v naší zemi. Například obyvatelé Ukrajiny migrují do České republiky nejčastěji z důvodů ekonomických. Je to charakteristické pro obě pohlaví, u mužů je to však evidentnější. Vyplývá to především ze špatné ekonomické situace samotné Ukrajiny. Migrace ze Slovenska má v našich podmínkách charakteristické postavení a mnohdy díky blízkosti Čechů a Slováků není ani jako migrace vnímána. Skoro 40 % migrantů má stabilně trvalý pobyt. I u Slováků převažuje mezi důvody ekonomická migrace. Občané Vietnamu začali migrovat do Československa už v 50. letech minulého století za studiem. Aktuálně má migrace Vietnamců spíše odlišnou povahu. Migrují k nám z důvodů sloučení rodiny a trvalého usídlení. Co se týče migrantů z Polska, jejich důvody nemají nijak převažující rysy. V 70. a 80. letech minulého století k nám přicházely za prací (dělnickými profesemi) hlavně ženy. Rovněž z Ruska přicházejí lidé z důvodu špatné socioekonomické situace, často i za studiem (Langhamrová a Kačerová, 2005, s. 119-124).

Aktuálně probíhá válka na Ukrajině, a tím je samozřejmě vlna migrace silnější. Na území České republiky se nyní nachází 325 tisíc ukrajinských uprchlíků, z celkových 504 tisíc uprchlíků, kterým poskytla Česká republika dočasnou ochranu, se vrátila zpět na Ukrajinu zhruba jedna třetina (Ministerstvo vnitra, 2023)

Vzhledem k tématu práce zde nelze opomenout ani migraci za studiem. Ačkoliv sice Česko nepatří mezi světové vzdělávací velmoci (jako např. USA, Velká Británie, Německo, Francie, Austrálie, Rakousko či Kanada), kde jsou zahraniční studenti významně

koncentrování, dynamika absolutního i relativního nárůstu počtu zahraničních studentů na vysokých školách v Česku patří mezi nejvyšší mezi zeměmi OECD. Důvody pro migraci za studiem bývají investiční, což je ovlivněno i současnou hodnotou očekávaných výnosů z lidského kapitálu. Mimo ekonomické důvody volí migranti studium v zahraničí z rodinných důvodů či osobních preferencí (nové zkušenosti, osamostatnění se). Studium v zahraničí je příležitostí k vytvoření sociálních a neformálních vazeb v hostitelské zemi, které mohou ulehčit migraci zpět v budoucnu. Motivem studia v zahraničí může být i cesta k trvalejšímu přesídlení. Studium v zahraničí může být v případě nejistých a nevhodných podmínek vnímáno rodiči jako strategie ochrany a zabezpečení lepší budoucnosti pro vlastní děti nebo i jako diverzifikace příjmu rodiny (Papoušková, 2007, s. 185-203)

Podle Papouškové (2007, s. 185) tvoří pobyt cizinců, kteří jsou v České republice kvůli studiu, relativně malou část migrace. Čtvrtletní zpráva o migraci (2023) říká, že na území České republiky je nyní registrováno 1 010 6921 migrantů. Podle Života cizinců v ČR (2022) víme, že počet cizinců, kteří přijíždějí do České republiky za účelem studia, se stále zvyšuje. V roce 2021 jich bylo 52 109, což byl poslední měřený dohledatelný údaj. Více se těmto statistikám věnuje kapitola Počet cizinců v České republice.

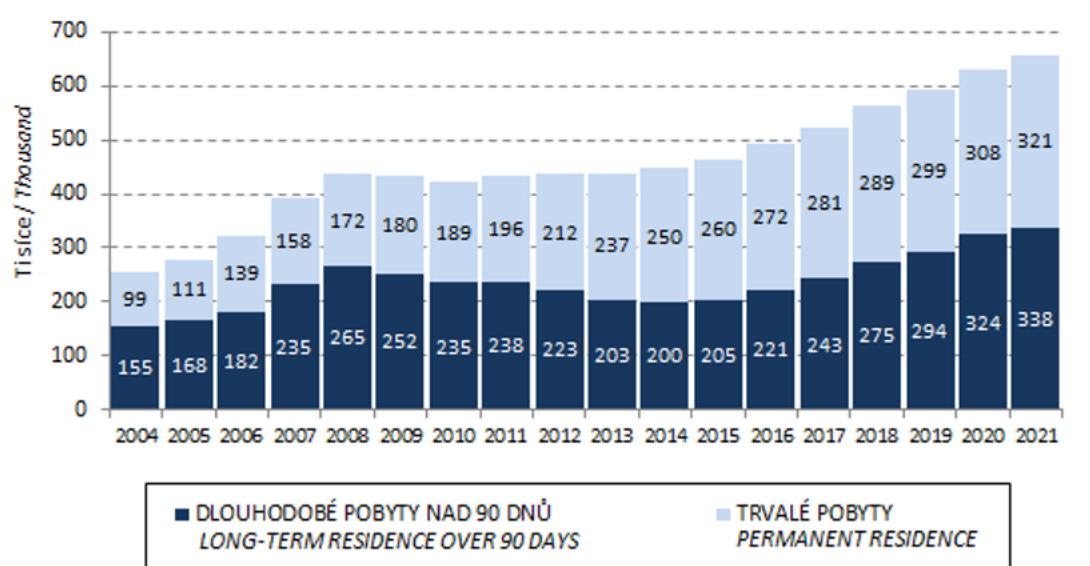
Embassy of the Czech republic in Helsinki (2011) vydala zprávu „Proč studovat v České republice?“ Českou republiku považují za kulturní křižovatku, která je vhodná pro rozvoj otevřené mysli a posílení schopností každého studenta spolupracovat s lidmi z různých prostředí. Může tak sloužit i jako centrum pro adaptaci na moderní vzdělávací prostředí na evropské i světové úrovni. Životní úroveň je poměrně vysoká, zatímco životní náklady zůstávají přiměřené.

2.2 Počet cizinců v České republice

K datu 31. 12. 2021 bylo na území České republiky evidováno k legálnímu pobytu (po dobu déle než 90 dnů) na 660 849 cizinců. Vývoj dlouhodobých a trvalých pobytů zobrazuje níže uvedený graf, na němž je patrné, že v posledních dvou letech např. převažují počty cizinců s dlouhodobým pobytem. Na konci roku 2021 reprezentovali cizinci 6,3 % populace ČR. Z celkového množství cizinců s povoleným pobytem jich na konci roku 2021 u nás pobývalo

48,7 % na území trvale a 51,3 % přechodně. V posledních letech představovali občané třetích zemí početně významnější kategorii, v roce 2021 jejich zastoupení ještě více narostlo. Na konci roku 2021 tvořili 66,2 % cizinců pobývajících na našem území. Celkem jich bylo 437 756, občanů EU bylo evidováno celkem 223 093, což je 33,8 % celkového počtu cizinců. Nejčetnější státní příslušnost s povoleným pobytem na území ČR tvořili na konci roku 2021 občané Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu. Ti dohromady tvořili 57 % všech cizinců (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky, 2021, s. 77-79).

Graf 1: Vývoj počtu cizinců podle typu pobytu za roky 2004 až 2021 (k 31.12.)

Zdroj: Cizinci v ČR, 2021

Níže uvedená tabulka zobrazuje vývoj počtu cizinců s povoleným pobytem za posledních 10 let. Je možné si všimnout, že šlo o permanentní nárůst, který kulminoval v letech 2016 až 2018 a poté ještě v roce 2020. Největší meziroční nárůst byl zaznamenán v roce 2018, a to 7,6 %. Z vývojového hlediska převládali mezi cizinci s uděleným povolením k pobytu zahraniční občané s některým z typů přechodného pobytu. Mezi roky 2013–2019 se tento poměr obrátil a převládali držitelé povolení k trvalému pobytu, přičemž množství cizinců s přechodným pobytem od začátku ekonomické krize v roce 2009 až do konce roku 2014 klesalo. Od roku 2015 je ovšem u této kategorie cizinců zjevné opětované oživení a růst, které pomalu způsobují až obrácení trendu ve vývoji legálně pobývajících cizinců na našem

území v roce 2020. Za sledované období je patrný vliv střídajících se ekonomických cyklů (klesající počty cizinců s přechodným pobytem v období ekonomické recese, a naopak jejich rostoucí stavy v době ekonomické konjunktury). Rostoucí množství cizinců s trvalým pobytem je ovlivněno zvyšujícími se počty zahraničních občanů, kteří získávají nárok na tento typ pobytu (tj. po pěti letech nepřetržitého přechodného pobytu cizince na území ČR) (Život cizinců v České republice, 2022, s. 6).

Tabulka 1: Vývoj počtu cizinců s povoleným pobytem na území ČR (2011-2021)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Počet cizinců	436 389	438 213	441 536	451 923	467 562	496 413	526 811	566 931	595 881	634 790	660 849
Meziroční změna v %	2,6	0,4	0,8	2,4	3,5	6,2	6,1	7,6	5,1	6,5	4,1

Zdroj: Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky, 2021, s.77

Zastoupení žen mezi cizinci s povoleným pobytem se v poslední době víceméně příliš nemění, přičemž muži mají stále většinu. Koncem roku 2021 tvořily ženy 43,5 % legálně žijících cizinců v ČR (pro srovnání v roce 2011 to bylo 42,7 %) (Život cizinců v České republice, 2022, s. 7).

Ke konci roku 2020 dosáhl počet zaměstnaných cizinců v České republice hodnoty 741 967 osob. Cizinci se tak na celkové zaměstnanosti v národním hospodářství podíleli 14,2 %. Cizinců v pozici zaměstnanců bylo v roce 2020 celkem 644 164, a držitelů živnostenského oprávnění bylo 97 803. Nejvíce cizinců bývá zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu. V tomto oboru bylo v roce 2020 zaměstnáno 31,2 % z celkového počtu cizinců-zaměstnanců ze zemí EU27 a 24,9 % z celkového počtu cizinců-zaměstnanců z třetích zemí. Poté jsou to administrativní a podpůrné činnosti, včetně agenturního zaměstnávání, pak obchod a stavebnictví. Podle tříd klasifikace zaměstnání je nejvíce cizinců-zaměstnanců zaměstnáno na pozicích pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (Počet v Česku pracujících cizinců v loni vzrostl, 2021).

Co se týče věkové struktury mezi cizinci ze třetích zemí, jasně převládají osoby ve věku 15–64 let (více než 83 % z celkového počtu cizinců ze třetích zemí). Oproti věkové struktury obyvatelstva České republiky je mezi cizinci podíl osob v post produktivním věku

(nad 65 let) o dost menší, a to 3,4 % (9035 osob). Ovšem od roku 2009 došlo k nárůstu množství cizinců v této kategorii o cca 1,5 %. Nezletilé osoby se na celkovém počtu cizinců ze třetích zemí podílí 16,3 % (43 629 osob), převládají děti povinné základní školní docházkou (více než 21 tisíc osob), dětí v předškolním věku (mladší 6 let) je přes 15 tisíc (téměř 1/3 z nich je ve věku do 2 let) (Vláda ČR, 2016, s. 3). Co se týče počtů cizinců v rámci krajů ČR, pak jednoznačně vede Hlavní město Praha, které je pro cizince nejatraktivnější, poté následuje Středočeský kraj, pak Jihomoravský, Plzeňský a Ústecký. V rozmístění cizinců existují ovšem určité rozdíly (např. Ukrajinci se soustředí kolem Prahy a Středočeského kraje, Vietnamci pak nejvíce kolem německého pohraničí, pro občany Ruska je mimo Prahu a Středočeský kraj zajímavý i kraj Jihomoravský nebo Karlovarský, rovnoměrné rozmístění napříč kraji mají občané Německa aj. (Cizinci v České republice, 2021, s. 29).

3 Integrační politika České republiky v kontextu vysokoškolského vzdělávání

Integrační politika České republiky vychází z materiálu Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu. Koncepce integrace cizinců byla přijata vládou v roce 2000 a od té doby byla třikrát aktualizována (v letech 2006, 2011 a 2016). Každý rok předkládá Odbor azylové a migrační politiky materiály *Postup při realizaci Koncepce pro další rok* a *Zprávu o situaci v oblasti migrace a integrace* (Ministerstvo vnitra, 2023).

Koordinací politiky integrace cizinců je pověřeno Ministerstvo vnitra, ovšem jednotlivá ministerstva nesou odpovědnost za její realizaci v rámci jejich gesce. Důležitou součástí uskutečňování integrační politiky tvoří síť 18 Center na podporu integrace cizinců, která fungují ve všech krajích ČR. Cizincům nabízejí obsáhlé spektrum integračních služeb a pomáhají i k vzájemnému poznání mezi cizinci a majoritou. Tuto síť doplňují integrační projekty obcí na místní úrovni a projekty nestátních neziskových organizací (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2021, s. 3)

Cílovou skupinou integrace tvoří podle této politiky občané tzv. třetích zemí (zemí mimo EU/EHP a Švýcarsko) legálně bydlící na území České republiky. V případech osobní kritické situace mohou tvořit cílovou skupinu i občané EU/EHP a Švýcarska. Držitelé mezinárodní ochrany mají možnost využívat relevantních integračních nástrojů podle jejich potřeb, a to v přímé návaznosti na Státní integrační program. Cílovou skupinou integrace je rovněž většinová společnost (Integrační politika ČR, 2023).

Cizinci mají v České republice v oblasti vysokoškolského vzdělávání stejná práva a povinnosti jako občané České republiky (pokud není zákonem určeno jinak). Cizinci mají právo na vzdělání podle Listiny základních práv a svobod. Vysoké školství reprezentuje oblast vzdělávání, v níž studuje nejvíce cizinců. Od akademického roku 2012/2013 množství cizinců studujících na českých veřejných a soukromých vysokých školách narostlo zhruba trojnásobně, aktuálně tvoří 16,5 % všech studentů veřejných a soukromých vysokých škol. Nejvíce cizinců studuje na vysokých školách v Praze, pak v Brně. Co se týče cizinců z třetích zemí, nejčastěji jde o studenty z Ruska, poté z Ukrajiny, Kazachstánu a Vietnamu. Cizinci na veřejných a soukromých vysokých školách nejčastěji studují ekonomické vědy a nauky

technické vědy a nauky, humanitní a společenské vědy a nauky a zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky (Aktualizovaná koncepce integrace cizinců – ve vzájemném respektu, 2016).

Podle materiálu Život cizinců v České republice (2022, s. 13) se zvýšil počet studentů – cizinců na vysokých školách o 4,4 % mezi roky 2020-2021, což je v přepočtu skoro 2500 studentů. Větší zastoupení měly ženy – 52 %.

Cizincům na vysokých školách je také nabízeno poradenství. Integrační centra (2023) a jejich poradenské služby nejčastěji pomáhají s hledáním studia, uznáváním zahraničního vzdělávání, s asistencí při shánění lékařů nebo shánění bydlení, nebo nabízejí pomoc při komunikaci s úřady.

Anna Kucharská (2022, s.147-152) popisuje náročnou situaci ukrajinských uprchlíků studujících v České republice a jejich životní situace, a tím také novou výzvu pro poradenské pracovníky. Poradenství na vysokých školách by mělo zvyšovat kompetence studentů a podporovat jejich motivaci ke studiu, avšak válka na Ukrajině ukázala, že je potřeba pracovat také se samotnými poradenskými psychology a jejich kompetencemi. Je potřeba pracovat s akutní krizí, která se odlišuje od samotného poradenství nejen intervenčními technikami, ale také kvůli velkým psychickým nárokům na poradce. Na práci s akutní krizí musí mít intervent speciální výcvik zaměřený na Krizovou intervenci a na prevenci syndromu vyhoření. Krizoví interventů jsou syndromem vyhoření ohroženou skupinou.

3.1 Cíle integrační politiky

Cílem integrační politiky je podpora začlenění legálně žijících cizinců do společnosti a zabezpečení nekonfliktního a oboustranně výhodného společného soužití mezi cizinci i majoritou, prevence formování uzavřených komunit cizinců, jejich společenské izolace nebo sociálního vyloučení cizinců. Záměrem integračních opatření je fungovat preventivně proti vzniku ekonomicky, sociálně a kulturně rozdělené společnosti (Integrační politika ČR, 2023).

Cílem integrační politiky je současně budování vědomí sounáležitosti a spoluodpovědnosti za společné soužití a vytvoření navzájem provázané a komunikující společnosti. Integrace cizinců je zásadní pro zachování sociální soudržnosti společnosti, pro

její ekonomický, sociální i kulturní rozvoj. Integrovaná politika má také vést k pomoci soběstačnosti cizinců tak, aby dokázali důstojně žít v ČR a sami sebe zvládnout vnímat jako součást této společnosti, byli obeznámeni se svými právy a povinnostmi, orientovali se ve zvyklostech a způsobu života v novém prostředí, byli schopni komunikovat v češtině, byli sociálně i ekonomicky samostatní a soběstační a měli dostatek informací o tom, kde v případě potřeby naleznou pomoc a podporu. Hlavním cílem Konceptce je udržení a další rozvoj proaktivní integrační politiky na národní, regionální i lokální úrovni, současně i posílení informovanosti cizinců i majority a prohloubení komunikace se širokou veřejností o otázce migrace a integrace ve vztahu k občanům i k cizincům (Aktualizovaná konceptce integrace cizinců 2016 – ve vzájemném respektu).

3.2 Znalost českého jazyka

Důležitým a nepostradatelným prvkem integrace cizinců do nové společnosti je dle Krchové et al. (2008, s. 12-13) znalost jazyka. Ekonomičtí migranti jsou pak odkázáni na různé jazykové kurzy. Komplikovanější situace nastává u takových ekonomických migrantů, kteří si pobyt v zemi plánují spíše jako krátkodobý. Pro ty pak jazyková integrace nepředstavuje takový smysl, na druhou stranu se pak jejich pobyt v hostitelské zemi omezuje na život v uzavřených, izolovaných, homogenních skupinách, kde se hovoří jejich mateřským jazykem. Jazyk ale představuje výchozí integrační prvek a nemožnost dorozumět se v běžných denních situacích způsobuje frustraci na obou stranách (jak u migrantů, tak u hostitelské společnosti), může to vést k nepříjemným situacím.

Znalost češtiny je tak hlavním bodem integrace cizinců do české společnosti, podmínkou jejich komunikace s majoritou, využívání nebo zvyšování vzdělání a kvalifikace a zdárného uplatnění na trhu práce. Nedostatečná znalost českého jazyka omezuje školní prospěch dětí cizinců, a díky tomu je znevýhodňuje v možnosti dalšího vzdělávání, získání práce a profesního růstu (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky, 2021).

3.3 Adaptačně-integrační kurzy

Integrační centra a nestátní neziskové organizace (NNO) nabízejí různé jazykové kurzy různých úrovní pro děti i dospělé a uskutečňují přípravné kurzy také v rámci přípravy na

zkoušku z českého jazyka pro získání povolení k trvalému pobytu. Obdobné služby jsou poskytovány i v rámci přípravy na zkoušku k občanství z češtiny a reálií (Adaptačně-integrační centra, 2023).

Určité skupiny cizinců ze třetích zemí mají navíc zákonnou povinnost absolvovat po 1. 1. 2021 adaptačně-integrační kurz. Záměrem uvedeného opatření je seznámení cizinců s jejich právy a povinnostmi a posílit jejich samostatnost a nezávislost. Současně by jim absolvování mělo pomoci vyprostit se ze systému závislosti na zprostředkovatelích a nabídnout jim informace o možnosti využívat integračních opatření. Současně došlo od 1. září 2021 ve vztahu ke klíčové úloze jazyka v oblasti integrace cizinců k dlouhodobě diskutovanému navýšení úrovně zkoušek z českého jazyka jako podmínky pro udělení trvalého pobytu z A1 (od roku 2009) na vyšší úroveň A2 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky, 2021, s. 88-89).

Cizinci mají povinnost absolvovat adaptačně-integrační kurz do 1 roku ode dne převzetí průkazu o povolení k pobytu. Občanů Evropské unie, podobně jako jejich rodinných příslušníků a rodinných příslušníků občanů České republiky, se povinnost absolvovat adaptačně-integrační kurz netýká. Adaptačně-integrační kurzy pořádají Centra na podporu integrace cizinců. Každý cizinec si může vybrat, ve kterém z 18 Center kurz absolvuje. Kurz může být organizován ve spolupráci Centra na podporu integrace cizinců s jinou právnickou osobou. V případě adaptačně-integračního kurzu určeného pro veřejnost stojí tento kurz 1 500 Kč; u kurzu neurčeného pro veřejnost jde o 800 Kč (nikdy nehradí cizinec přímo státu, vždy hradí státu právnická osoba). Adaptačně-integrační kurz trvá čtyři hodiny. V den absolvování kurzu se cizinec dostaví do místa jeho konání, předloží průkaz o povolení k pobytu (ePKP) a potvrdí svou účast podpisem prezenční listiny. Cizinec musí být na kurzu přítomen po celou dobu jeho trvání. Kurzy vedou odborně způsobilí lektori v češtině. Obsah tlumočí kvalifikovaný tlumočnick, a to do jazyka anglického, arabského, francouzského, mongolského, ruského, srbského, španělského, ukrajinského nebo vietnamského. Kurz není zakončen žádnou zkouškou ani testem. Po absolvování kurzu obdrží cizinec doklad o absolvování kurzu ČR (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky, 2021).

4 Edukace cizinců v České republice

V obecném významu pojem edukace zosobňuje všechny situace, při kterých se uskutečňují určité edukační procesy, tj. dochází k nějaké variantě učení (záměrného i bezděčného). Edukací je tak nejen učení a vyučování ve škole, ale třeba i rodinná výchova dětí, rekvalifikační kurzy pro dospělé, působení zdravotnické osvěty, samostudium cizího jazyka apod. V pedagogickém a andragogickém významu termín edukace zahrnuje veškeré druhy formálního a neformálního vzdělávání, včetně vzdělávání dospělých (Průcha a Veteška, 2014, s. 93).

Edukace cizinců se nejčastěji zaměřuje na získávání odborné kvalifikace či rekvalifikace, ale stěžejní je vzdělávání jazykové – výuka českého jazyka. Cílem je plnohodnotné zapojení do organizace společnosti. Jedná se nejčastěji o vzdělávání neformální (mimoškolní) (Průcha a Veteška, 2014, s. 303).

4.1 Právní rámec pro vzdělávání cizinců v České republice

Práva a povinnosti cizinců v oblasti základního, středního, vyššího odborného a vysokoškolského vzdělávání jsou u nás shodná jako pro občany České republiky (pokud zákon neuvádí jinak). Cizinci mají rovněž právo na vzdělání, jak uvádí Listina základních práv a svobod. Právní rámec pro vzdělávání cizinců u nás tvoří zejména:

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů – konkrétně pak § 20 Vzdělávání cizinců a osob pobývajících dlouhodobě v zahraničí;
- Pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k zajištění kurzů českého jazyka pro azylanty čj. 21 153/2000-35 (vydáno 4. 6. 2000, účinnost od 1. 7. 2000, uveřejněno ve Věstníku MŠMT ČR č. 7/2000);
- Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (vysokoškolský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

4.2 Interkulturní rozdíly ve vzdělávání

Průcha a Veteška (2014, s. 144-145) popisují, že interkulturní rozdíly ve vzdělávání vznikají důsledkem odlišnosti kultur. Kultura se liší na základě postojů, hodnot, tradic, a i

to všechno ovlivňuje různé části vzdělávání. Tyto rozdíly se nejčastěji ukazují ve výchově, ve vystupování učitelů ke studentům, ve struktuře vzdělávacího systému, v nerovnostech ve vzdělávání. Ve školním prostředí se tímto tématem zabývá srovnávací pedagogika, která tyto rozdíly zjišťuje a popisuje. Rozdíly se projevují i u vzdělávání dospělých, kulturní specifita zemí se objevuje například v profesním vzdělávání.

Forejtníková a Stránská (2012, s. 45-63) uvádí, že lze nacházet spojitost mezi kulturou, ve které lidé žijí, a jejich upřednostňovaným způsobem učení. Tento vztah se navíc přímo vztahuje k akademické, sociální a emoční úspěšnosti ve vzdělávání. Kulturní prostředí, z něhož vzdělávající se jedinec pochází, ovlivňuje jeho způsob učení. Kulturní a výchovně-vzdělávací tradice, již si utváří relativně stejnorodá většina obyvatelstva nějaké země, se odlišuje od kulturních a výchovně-vzdělávacích tradic menšin v tomtéž státě. Studenti z různých menšin opravdu mívají problémy se svým stylem učení, konkrétně u nás se to nejvíce týká především romských žáků, ale podobné problémy byly identifikovány i u přistěhovalců v Holandsku, v USA byla zjištěna nižší školní úspěšnost Afroameričanů.

Šindelářová a Škodová (2013) zmiňují např. kulturní specifika studentů z arabských zemí, hovoří především o jejich výmluvnosti a řečových schopnostech, které ovlivňují jejich komunikaci i při vzdělávání. Rovněž je zde velký vliv náboženství – islámu, který např. nařizuje vše vnímat jako dobré, Arab tudíž nesmí být nevděčný a stěžovat si na nepřízeň osudu. Islám rovněž poměrně výrazně ovlivňuje mezilidské vztahy, určuje postavení jedince v kolektivu. Pro vzdělávání může být pozitivní jejich ladění pro společnou práci, na druhou stranu mají odlišné vnímání času (pozdní příchody). Ze svých arabských škol bývají přivyklí na mechanické memorování (učí se např. korán z paměti), což je například typické také pro japonské studenty. Ti jsou ovlivňováni při vzdělávání a chování rovněž svým náboženstvím, ale třeba i tím, že jejich znalosti jazyků (i angličtiny) bývají dosti nízké. Japonský školský systém obecně zdůrazňuje hlavně psaný projev, japonští studenti proto raději píšou, než mluví, mívají tak potíže se ústně vyjádřit. Při vyučování bývají zvyklí se neprosazovat, nediskutovat a pouze potichu pozorovat. Korejské studenty ovlivňuje tradice konfucianismu, tedy důraz na sociální hierarchii, synovskou povinnost, respekt vůči stáří, harmonické vztahy mezi lidmi a mezi člověkem a přírodou. Během vzdělávání nezačínají dialog se svým pedagogem sami, nýbrž až po jeho vyzvání, jelikož jsou vychováváni k tomu, že konverzace začíná osoba

starší a váženější. Podle asijské zvyklosti se kritika považuje za nezdvořilou, tudíž nelze očekávat, že korejský student např. upozorní učitele na nějaký nedostatek (např. ve výkladu učiva). I v Koreji je vyžadováno hlavně učení nazpaměť. Komunikaci korejských dívek ovlivňuje při vzdělávání jejich výchova k poslušnosti, pokoře a skromnosti. Očekává se od nich, že se budou umět ve škole i na veřejnosti ovládat, potlačovat vlastní názory, city, přání i touhy.

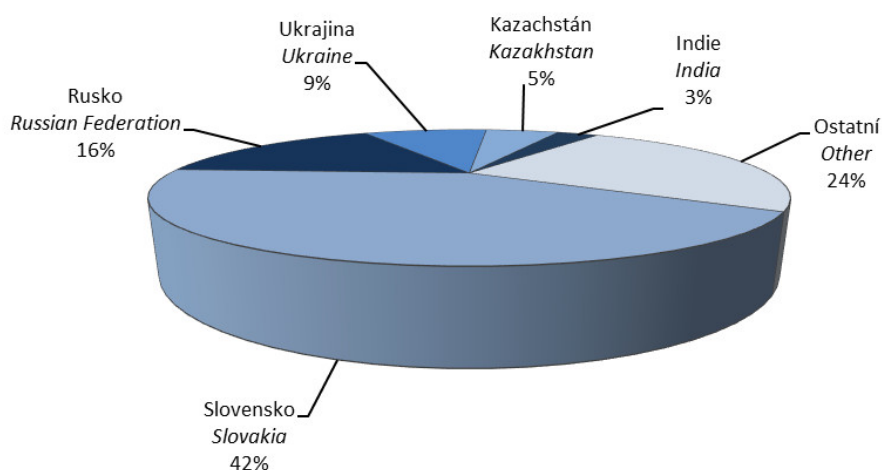
Ačkoliv však lze nalézt různé výzkumy, které identifikují odlišnosti mezi přístupy ke vzdělávání, upřednostňovanými styly vzdělávání apod., vesměs však nakonec platí, že neexistuje nic takového jako specifický učební styl nějaké konkrétní etnické či kulturní skupiny. Nelze vymezit učební preference jedince pouze na podkladě jeho příslušnosti k nějaké skupině. V rámci každé rasové či etnické skupině je nakonec možné nalézt studenty s jakýmkoli stylem učení. Ve skutečnosti odlišnosti uvnitř skupin jsou shodné a mnohdy i větší než meziskupinové odlišnosti. Na druhou stranu každá skupina disponuje větším nebo menším procentuálním podílem studentů se specifickým stylem učení. V rámci řešení této problematiky na státní úrovni se aktuálně prosazuje idea multikulturní výchovy respektující specifika všech vzdělávajících se a směřující k odstranění kulturních, etnických a rasových předsudků. Jedním z přístupů v rámci multikulturní výchovy je i úsilí o zvýšení vzdělávací úspěšnosti zvolených skupin prostřednictvím změny učebních osnov, které by respektovaly kulturní specifika (Forejtníková a Stránská, 2012, s. 45-63)

4.3 Specifická zařízení pro pomoc při integraci cizinců

Vzdělávání cizinců může probíhat v rámci různých institucí. Vzhledem k zaměření této práce lze zmínit především veřejné a soukromé vysoké školy, na kterých v akademickém roce 2021/2022 bylo zapsáno na 52 108 studentů – cizinců, z nich jich 26 737 studovalo bakalářské obory, 19 944 pak obory magisterské (včetně navazujícího magisterského) a 5 594 doktorské studium. Nejvíce studentů-cizinců pochází ze Slovenska (20 914), Ruska (8 116), Ukrajiny (4 419) a Kazachstánu (2 578) (viz Graf 2 níže). Od roku 2019 počty vysokoškolských studentů narostly, ovšem zastoupení jednotlivých státních příslušností zůstává téměř shodné (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky, 2021)

Langhamrová a Kačerová (2005, s. 119-124) uvedené potvrzují a doplňují, že na českých vysokých školách jsou slovenští studenti čteně zastoupeni a velká část jich po ukončení studia zůstává pracovat u nás. Mezi studujícími jsou i Rusové, jejichž důvodem jsou ambice a studiem u nás se snaží docílit lepšího životního standardu, než by měli doma.

Graf 2: Skladba vysokoškolských studentů – cizinců podle státního občanství

Zdroj: Cizinci v ČR, 2021

Níže uvedená tabulka pak znázorňuje vývoj počtu vysokoškolských studentů na vysokých školách v České republice od roku 2011. Jedná se o konzistentní nárůst vysokoškolských studentů z řad cizinců. Je možné si všimnout, že procentuálně se jedná o nárůst z 9,9 % cizinců mezi vysokoškolskými studenty až na 16,7 % v roce 2020. Tabulka navíc nabízí přehled jejich počtů v rámci různých forem vysokoškolského studia.

Tabulka 2: Statistiky vysokoškolských studentů – cizinců během let 2011 až 2020

Ukazatel	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Studenti - cizinci celkem	38 707	39 430	40 331	40 920	42 032	43 457	43 676	44 687	46 351	50 121
prezenční studium	30 137	32 412	34 393	35 888	37 419	38 828	39 072	40 136	41 959	45 650
bakalářské studijní programy	15 951	17 497	18 566	19 429	20 015	20 346	19 995	20 113	21 068	23 394
magisterské studijní programy ¹⁾	6 505	6 587	6 756	6 879	7 179	7 574	7 404	7 406	7 413	7 766
magisterské navazující studijní programy ²⁾	6 153	6 667	7 206	7 571	8 072	8 644	9 197	9 829	10 254	10 611
doktorské studijní programy	1 743	1 876	2 075	2 174	2 306	2 413	2 606	2 886	3 324	3 998
distanční a kombinované studium	8 766	7 186	6 098	5 173	4 757	4 791	4 743	4 658	4 514	4 597
Podíl cizinců na celkovém počtu studentů VŠ (v %)	9,9	10,4	11,0	11,8	12,9	14,0	14,6	15,4	16,1	16,7
Počet studentů VŠ celkem	392 038	380 893	367 770	346 811	326 439	311 062	298 679	289 666	288 608	299 396

Zdroj: Cizinci v ČR, 2021

Nejvíce cizinců studovalo v roce 2007 na vysokých školách v Praze (55 %) a v Brně (20 %). Cizinci tvoří největší podíl veškeré studentské komunity v Opavě, v Pardubicích a v Praze. Nejčastěji volí cizinci studium ekonomických oborů, zdravotní, lékařské a farmaceutické obory a technické vědy (Papoušková, 2007, s. 185-203)

Pro srovnání v roce 2021 podle materiálu Život cizinců v ČR (2022, s. 15) studovalo také nejvíce zahraničních studentů v Praze, celkem 51 % z celkového počtu studujících cizinců na vysokých školách, poté v Brně (27,4 %) a pak s velkým odstupem v Olomouci (4,8 %).

Opomenout nelze ani program s názvem ERASMUS, který je u nás poměrně známý v souvislosti s tím, že čeští studenti jezdí část svého studia absolvovat do zahraničí. Ovšem stejnou možnost mají také cizinci u nás. Termín Erasmus je zkratkou angl. European Region Action Scheme for the Mobility of University Students. Prezentuje jeden z programů celoživotního učení založený v roce 1987. Zaměřuje se na výukové a vzdělávací potřeby všech jedinců ve formálním vysokoškolském vzdělávání a odborném vzdělávání a odborné přípravě na vysokoškolské úrovni bez ohledu na délku konkrétního studia či kvalifikace, včetně doktorského studia. Program se uskutečňuje skrze mobility a spolupráce v oblasti vysokoškolského vzdělávání v Evropě. Aktivita v rámci programu Erasmus jsou určeny vysokoškolským studentům, kteří si přejí a chtějí pracovat v zahraničí aj. (Průcha a Veteška, 2014, s. 102).

Aktuálně běží program Erasmus+, který umožňuje mezinárodní výjezdy studentů a podporuje mezinárodní spolupráci. Prioritami pro programové období 2021–2027 jsou inkluze a diverzita (účast maximálního možného spektra organizací i jednotlivců na mezinárodním vzdělávání), udržitelnost (provedení projektů environmentálně udržitelným způsobem; zlepšování povědomí účastníků o ekologických tématech), digitalizace (možnost kombinovaných výjezdů v rámci všech sektorů) a participace (podpora aktivního občanství, účasti na demokracii a posilování evropské identity). Projekty mobility se zaměřují na mezinárodní výjezdy studentů na pracovní či studijní stáž (skoro do všech zemí) (Erasmus+: Projekty a granty, 2021).

Pro inspiraci na studované pedagogické fakultě vyjíždí studenti každý rok do zahraničí pod programem Erasmus+. Podle výroční zprávy za rok 2021 (2022, s.50) vyjelo do zahraničí 30 studentů, byl zde zaznamenán značný pokles v důsledku epidemických opatření přijatých kvůli COVID-19. Hodně zahraničních univerzit přestalo studenty přijímat a stornovalo jejich výjezd. Pedagogická fakulta přijala v roce 2021 76 studentů. Počet přijíždějících jako každý rok převyšuje počet vyjíždějících studentů.

Většina projektů se však uskutečňuje v rámci tzv. evropské dimenze, tedy mezi státy EU a třetími zeměmi přidruženými k programu. Projekty se realizují na podkladě trojstranné dohody mezi studentem, vysílající vysokoškolskou institucí vlastníci ECHE a přijímající institucí s ECHE (programové země). Listina programu Erasmus pro vysokoškolské vzdělávání (ECHE) určuje obecný rámec kvality pro evropskou a mezinárodní spolupráci, kterou může VŠ provádět v rámci programu Erasmus+. Listinu ECHE musí získat všechny vysokoškolské instituce se sídlem v programové zemi, mají-li zájem se zúčastnit projektu vzdělávací mobility jednotlivců a/nebo spolupráce v oblasti inovací a výměny osvědčených postupů v rámci programu Erasmus+. Kromě programových zemí je možné pobyty absolvovat i v partnerských zemích (celý svět). Jedná se o dlouhodobé studijní pobyty v zahraničí trvající 2-12 měsíců (lze absolvovat i jako kombinovaný výjezd: fyzický výjezd s virtuální složkou). Doktorandi mohou vycestovat na krátkodobý studijní pobyt v délce 5 až 30 dnů. Studentům jsou v rámci grantů hrazeny cestovní a některé další výdaje (příspěvek na bydlení aj.). Žádost se podává elektronicky (Erasmus+: Vysokoškolské vzdělávání, 2023).

Cizinci mohou absolvovat také tzv. další vzdělávání, které slouží ke zvýšení nebo prohlubování profesní kvalifikace, čímž lze zlepšit své postavení na trhu práce. Různé vzdělávací semináře, kurzy českého jazyka či workshopy pořádají např. Centra na podporu integrace cizinců ze třetích zemí i neziskové organizace obvykle zdarma. Vzdělávací kurzy nabízí i komerční subjekty. V Databázi akcí dalšího profesního vzdělávání jsou k nalezení aktuální akreditované i neakreditované vzdělávací kurzy a semináře. Na akreditované kurzy mohou klienti ÚP ČR podat žádost o rekvalifikaci (Vzdělání a vzdělávání: Další vzdělávání cizinců).

Centrum pro integraci cizinců mimo různých dalších služeb nabízí také dobrovolnický program, v rámci něhož dostává každý klient k dispozici jednoho asistenta. V rámci sociálního poradenství může být s klientem mimo jiného řešeno i vzdělávání. Asistent může pomáhat s přípravou na přijímací zkoušky (Veteška a Vacínová, 2011, s. 113).

4.4 Uznávání výsledků

Uznávání základního, středního či vyššího odborného vzdělání se odlišuje od uznávání vysokoškolského vzdělání a provádějí se zejména za účelem přístupu k dalšímu vzdělávání a studiu na vysoké škole, případně pro profesní účely k výkonu neregulovaných povolání atd. Uznávání dokladů o dosažení základního, středního či vyššího odborného vzdělání je v české legislativě řešeno § 108 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a v jeho prováděcí vyhlášce č. 12/2005 Sb., o podmínkách uznání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami. S některými zeměmi (Maďarsko, Německo, Polsko a Slovensko) má ČR sjednány mezinárodní smlouvy o vzájemném uznávání rovnocennosti dokladů o vzdělání, které náležejí do kategorie tzv. prezidentských smluv. Držitelé dokladů, na které se vztahují tyto dohody, je mohou na našem území přímo použít (např. při žádosti o přijetí k dalšímu studiu na vysoké škole), aniž by museli předkládat osvědčení o uznání zahraničního vzdělání (Uznání zahraničního vzdělání, MŠMT, 2023)

V jiných případech absolvent zahraniční školy, který získal doklad o dosažení základního, středního nebo vyššího odborného vzdělání, může požádat místně příslušný krajský úřad (odbor školství) o nostrifikaci dokladu o zahraničním vzdělání. Lze k tomu

využít dostupný formulář a k němu přiložit náležité doklady (originál zahraničního vysvědčení nebo jeho úředně ověřená kopie, doklad o obsahu a rozsahu vzdělávání absolvovaného v zahraniční škole a další). Krajský úřad pak vyhodnocuje obsah a rozsah vzdělávání absolvovaného v zahraniční škole ve srovnání se vzděláváním podle obdobného rámcového vzdělávacího programu v České republice. Pokud je obsah a rozsah vzdělávání v zahraniční škole obdobný, krajský úřad rozhodne o uznání platnosti zahraničního vysvědčení v České republice a vydá nostrifikační doložku. Pakliže se obsah a rozsah vzdělávání v zahraniční škole zčásti liší, nařídí krajský úřad žadateli nostrifikační zkoušku. V případě, že se obsah a rozsah vzdělávání v zahraniční škole odlišuje významně, případně žadatel nevykoná úspěšně nostrifikační zkoušku, krajský úřad žádost o uznání platnosti zahraničního vzdělání zamítá (Uznání zahraničního vzdělání A, MŠMT, 2023).

V případě uznávání zahraničního vysokoškolského vzdělání a kvalifikace v České republice (tzv. nostrifikace) se jedná o proces akademického uznávání vybraného konkrétního zahraničního vysokoškolského vzdělání a kvalifikace (kvalifikací se myslí diplom, ne profesní kvalifikace) nabyté žadatelem, tj. absolventem zahraniční vysoké školy. Proces se skládá ze správního řízení vedeného na podkladě žádosti, podané žadatelem podle zákona o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon č. 111/1998 Sb., § 89 a § 90), ve spojení se zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů. O uznání zahraničního vysokoškolského vzdělání a kvalifikace v České republice rozhoduje vysoká škola, MO, MŠMT nebo MV. Veřejná vysoká škola nebo MO, MV a MŠMT může vyžadovat vyšší ověření na originálech diplomu a dodatku k diplomu, tzv. superlegalizaci, tj. ověření pravosti podpisů a otisků razítek na diplom. I v rámci tohoto uznávání dochází především k porovnávání obsahu a rozsahu zahraničního studia (Uznání zahraničního vzdělání a kvalifikace v ČR, MŠMT, 2023).

Co se týče konkrétně uznávání jednotlivých předmětů, jedná se v rámci českých univerzit o poměrně komplikovaný proces a student-cizinec může na odpor a byrokracii, ačkoliv se situace pozvolna vylepšuje. Uznávání předmětů ze zahraničních univerzit je velmi podobné, řeší se při něm dostatečný obsahový soulad, což v praxi nebývá příliš často splněno. V každém případě jde vesměs o velmi výjimečnou a v podstatě nestandardní situaci.

Naprostá většina zahraničních studentů nastupuje ke studiu od začátku, tudíž se o tuto problematiku ani nezajímají (Bureš, 2019).

5 Bariéry ve vzdělávání

Největší bariérou pro cizince, kteří studují v České republice, je bariéra jazyková. Jazyková bariéra je překážkou, která cizincům stěžuje jak studium, tak integrační proces. Stejně jako sami studenti, i učitelé musí být připraveni se s touto bariérou vypořádat.

Michlová (2018, s. 144-148) uvádí, že se zdaleka nejedná o jediný problém, na který by mohl učitel národnostně smíšené skupiny narazit, a neshody mohou vzniknout nejen kvůli multilingválnímu charakteru, ale pochopitelně i tomu multikulturnímu. Studenti jsou připraveni na pedagogické a klasifikační metody, které jsou jim známy z jejich vlasti, ústní zkoušky pro ně mohou být novinkou, podobně jako například vyžadování aktivní účasti, nebo naopak, že otázky mají pokládat až na pokyn přednášejícího. Není překvapivé, že právě rozdílné výukové přístupy a rozdílná zralost studentů rovněž směřuje k jejich dalším odlišnostem, studenti za sebou nemají jednotnou přípravu a někteří nedisponují znalostmi, které jsou nezbytně nutné pro klasifikaci, například mají problém se samostatnou přípravou, neví, jak citovat zdroje, nebo neovládají pravidla práce s odbornou literaturou a prameny. Rovněž je nezbytné počítat s možností disciplinárních problémů, které jsou důsledkem demotivace studentů, kteří v cizím prostředí nemají strach z trestů za nevhodné chování.

Papoušková (2007, s. 185-203) dodává, že zahraniční studenti se, ačkoliv vesměs hodnotí studium na našich vysokých školách kladně, setkávají s určitými problémy souvisejícími s přijetím ve společnosti a při studiu na vysoké škole. Zejména se s tím setkávají studenti ze vzdálenějších zemí (mimo Slovenska), kteří Česko vnímají jako zemi s menší tolerancí cizinců a s různým zacházením podle země původu. Na druhou stranu přijetí mezi studenty hodnotí lépe než ve společnosti a lze se tak domnívat, že studium na vysoké škole zlepšuje možnost integrace do celkové společnosti. Někteří studenti-cizinci se však mohou v rámci svého pobytu na vysoké škole setkat třeba i s projevy rasismu.

Průcha (2006, s. 54) o rasismu hovoří jako o jednání, které překračuje samotné vnímání rasových odlišností a přeměňuje se na nenávistné aktivity vůči příslušníkům odlišné rasy. Takové chování se projevuje v diskriminaci, v agresivním chování (verbálním či fyzickém) nebo násilí.

Bureš (2019) na druhou stranu popisuje, že pro cizince, kteří chtějí studovat na české vysoké škole, znamená často velkou bariéru vízový proces, zejména jeho časová náročnost, ale i procedura nostrifikace zahraničního středoškolského vzdělání.

Pro porovnání nahlédneme do výzkumu Ravitche (2023), který zkoumal vzdělávací bariéry u imigrantů ve Spojených státech amerických. V tomto výzkumu popisuje náročnost výzev, které imigranty v USA čekají, když začnou studovat. I v Americe se jazyková bariéra považuje za největší problém. Úroveň jejich anglického jazyka často není dostatečná, a kvůli tomu dochází k nepochopení úkolů a zadání ve třídě a k nedostatečné participaci na skupinových projektech se spolužáky. Dalšími překážkami jsou kulturní bariéry, které se často ve třídách vyskytují, imigranti například nemusí znát zvyklosti a očekávání amerického vzdělávacího systému. Jejich častým problémem jsou i finanční bariéry, mají omezené finanční možnosti, a jelikož americké univerzity jsou placené, často si studium nemohou dovolit. Kromě školného si studenti musí kupovat knihy, dopravu a další potřebné věci, což pro ně může být finančně nedostupné. Imigranti často čelí diskriminaci od studentů, ale také od učitelů, což může způsobit, že se cítí nevítní ve své třídě, a může to mít negativní dopad na jejich studium. Imigranti mohou mít také omezený přístup ke vzdělávacím zdrojům a podpůrným službám. To může zahrnovat například doučování, poradenství a mimoškolní aktivity, které mohou mít zásadní význam pro jejich studijní úspěch.

6 Integrační a vzdělávací služby pro cizince v ČR

V České republice funguje poměrně široká síť různých center a specifických služeb pro cizince. Zde představuji jejich výčet, který zajisté není kompletní.

Integrační centra

Fungují od roku 2009 na popud Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra v návaznosti na vládní materiál „Koncepce integrace cizinců“. Jedná se celkem o 14 Center na podporu integrace cizinců v 10 krajích – Středočeském, Jihočeském, Karlovarském, Libereckém, Moravskoslezském, Olomouckém, Pardubickém, Plzeňském, Zlínském a v kraji Vysočina. Jinými organizacemi jsou ve čtyřech zbývajících krajích provozována podobná Centra – v Praze je to Magistrát hlavního města Prahy, v Jihomoravském kraji Krajský úřad Jihomoravského kraje, v Ústeckém kraji nezisková organizace Poradna pro integraci o.s., v Královéhradeckém kraji Diecézní katolická charita Hradec Králové. Tato centra mají sloužit jako dlouhodobá a koncepční podpora integrace cizinců do majoritní společnosti. Centra na podporu integrace cizinců prezentují komplexní síť v rámci celé republiky, která zabezpečuje realizaci integrační politiky ČR ve vztahu k cílové skupině cizinců (Integrační centra, 2023).

Sdružení pro integraci a migraci

Nezisková organizace obhajující práva cizinců v České republice. Sdružení poskytuje bezplatné právní, sociální a psychosociální poradenství cizincům pobývajícím na území České republiky, současně se zabývá prací s většinovou společností s cílem rozvíjet toleranci, potírat xenofobii a rasismus (Sdružení pro integraci a migraci, 2011-2023).

Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)

Organizace zajišťuje bezplatnou právní a sociální pomoc cizincům v nouzi, pečuje o nezletilé cizince bez doprovodu rodičů, pomáhá cizincům se integrovat v ČR, eventuálně se úspěšně vrátit domů atd. (Výroční zpráva 2021: Organizace pro pomoc uprchlíkům, 2022)

F Point

Jde o dobrovolné, nevládní, neziskové uskupení v Jihlavě, které nabízí pomoc (nejen) cizincům. Zaměřuje se nejen na jejich podporu pro jejich integraci, ale mimo to nabízí také různé vzdělávací kurzy pro cizince a kurzy češtiny (F Point, 2023).

Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)

SOZE zajišťuje pomoc uprchlíkům či jiným cizincům prostřednictvím bezplatného právního a sociálního poradenství, jeho činnost dále spočívá v uskutečňování volnočasových a vzdělávacích programů a v komplexní sociálně-právní asistenci dlouhodobě usazeným cizincům a uznaným azylantům. SOZE nabízí i rozšířené poradenství (právní, sociální, výuka ČJ, rekvalifikační kurzy, pracovní stáže aj.). Funguje v Brně a Olomouci (Sdružení občanů zabývajících se emigranty, 2023).

Mozaika – multikulturní centrum

Jde o křesťanskou organizaci poskytující kurzy ČJ pro dospělé cizince, doučování ČJ pro děti cizinců, sociokulturní semináře, a další aktivity se záměrem podpořit integraci cizinců do české společnosti (Mozaika Prostějov, 2023).

EMPIRICKÁ ČÁST

7 Metodika výzkumu

Hendl (2005, s.34) popisuje metodologii takto:

„Metodologie se zabývá systematizací, posuzováním a navrhováním strategií a metod výzkumu.“

Pro určení povahy výzkumu je nutné vybrat vhodnou metodologii. Metodologie tvoří pole pro ukotvení výzkumu a pro jeho směřování. Obecně máme dva typy metodologií, tyto dva typy mohou být zkombinovány dohromady. Jde o typ objektivistický, kde dominuje deskripce a typ neobjektivistický, kde převažuje hodnotící přístup (Ochrana, 2019, s.20).

7.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je popsat přístup cizinců ke vzdělání v České republice, dále zjistit, jak je možné ovlivnit adaptační proces cizinců do nového prostředí, a popsat integrační a edukační bariéry aktivně studujících cizinců na Erasmu v České republice.

Aby bylo dosaženo těchto cílů, byl vytyčen následující **výzkumný problém a výzkumné otázky**:

„Každá výzkumná otázka musí být formulována na takové úrovni specifičnosti, že rozpoznáme, jaká data jsou zapotřebí, abychom ji mohli zodpovědět“ (Punch, 2008, s. 44).

Výzkumný problém

Jaká jsou specifika a nejčastější bariéry na cestě k úspěšné integraci a edukaci cizinců studujících na vysokých školách v České republice?

Výzkumná otázka č.1:

Jaké jsou integrační bariéry cizinců studujících na vysoké škole při průběhu studia v České republice?

Výzkumná otázka č.2:

Jaké jsou edukační bariéry studujících cizinců při studiu v České republice?

Výzkumná otázka č.3:

Jaké aspekty adaptačního procesu cizinců studujících na vysokých školách v České republice jsou úspěšné?

7.2 Popis výzkumné metody

K dosažení cílů práce byl zvolen výzkum kvalitativní. Tento typ výzkumu popisuje Hendl (2005, s. 50) jako pružný, znamená to, že badatel může výzkumné otázky během výzkumu upravovat.

Hendl (2005, s.50) popisuje práci badatele takto:

„Práce kvalitativního výzkumu je přirovnávána k činnosti detektiva. Výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry.“

Jako metoda výzkumného šetření byl použit polostrukturovaný rozhovor, což je podle Hendla (2005, s. 164) zlatá střední cesta, co se pokládání otázek týče, máme zde určitou osnovu a systém, ale také velkou pružnost celého procesu získávání informací.

Součástí sběru dat je jejich kódování.

Kódování slouží k odhalení získaných informací směrem k jejich interpretaci a nové integraci. Může být formální i neformální. V diplomové práci bylo využito kódování otevřené, to znamená lokalizace témat v textu a následné přiřazení označení. Otevřené kódování odhaluje v získaných datech různá témata (Hendl, 2005, s. 247).

Výzkum byl tedy proveden pomocí rozhovorů se šesti cizinci aktivně studujících na Erasmu v České republice. Rozhovory byly nahrávány na diktafon.

7.3 Realizace výzkumu

Sběr dat byl časově velmi náročný. Trval přibližně od února do května 2023. Opatření respondentů nebylo jednoduché, nejčastěji neměli na rozhovor čas kvůli škole. Nakonec se rozhovory uskutečnily se šesti studenty.

Jak jsem již zmínila, k realizaci výzkumu byl využit diktafon. Otázky byly připravené, ale byl zde prostor pro další otázky na základě vývoje rozhovoru, proto se jednalo o rozhovor polostrukturovaný. Studenti byli seznámeni s tím, že jejich odpovědi budou použity anonymně, to znamená, že nebude nikde uvedeno jejich jméno a mohou se tak otevřít více, než kdyby museli mluvit o tématech neanonymně. Rozhovory byly provedeny po souhlasu respondentů na místě, které si sami vybrali, nejčastěji se jednalo o kavárnu, knihovnu nebo park. Než byly odpovědi zaznamenány, byly respondentům poskytnuty oblasti, kterých se bude výzkum týkat.

Během sběru dat panovalo příjemné klima, studenti byli velice ochotní, snažili se odpovědět na všechny dotazy.

7.4 Charakteristika respondentů

Jak bylo již zmíněno v předchozí kapitole, rozhovoru se zúčastnili cizinci aktivně studující na Erasmu v České republice. Výzkumný vzorek byl vybrán dle požadavků autorky práce. Respondentů bylo šest, což je považováno za dostatečné množství (Marcinková, 2022).

Marcinková (2022) také tvrdí, že: *„na základě meta studií o saturaci v kvalitativním výzkumu teď víme, že přibližně 6 až 8 rozhovorů dokáže identifikovat většinu nových myšlenek a dat.“*

Jelikož je zachována anonymita respondentů, pro tento výzkum se jedná o respondenta č.1, respondenta č.2, respondentku č.3, respondenta č.4, respondenta č.5 a respondentku č.6.

7.4.1 Charakteristika respondenta č.1

Respondentem č.1 je chlapec narozený na Ukrajině. Je zde na Erasmu již rok. Studuje na lékařské fakultě v Praze, chce být doktorem. Jeho motivací je ke studiu v České republice je kvalitnější a mezinárodně uznávané vzdělávání v oblasti medicíny a studium v lepším prostředí.

7.4.2 Charakteristika respondenta č.2

Respondentem č.2 je chlapec z Francie. Studuje zde politologii na Karlově univerzitě. Jeho motivací ke studiu v České republice je zvýšit si úroveň angličtiny a dále otevření se světu a poznání nových kultur.

7.4.3 Charakteristika respondenta č.3

Respondentem č.3 je dívka ze Slovenska. Studuje psychologii v Praze na Karlově univerzitě. Její motivací ke studiu v České republice je prestiž školy a žití v největším městě v Česku a na Slovensku.

7.4.4 Charakteristika respondenta č.4

Respondentem č.4 je chlapec narozen ve Velké Británii v Londýně. Chce být zubařem, proto studuje stomatologii. Jeho motivací ke studiu v České republice je touha setkávat se s lidmi z celého světa.

7.4.5 Charakteristika respondenta č.5

Respondentem č.5 je chlapec z Ruska. Stejně jako respondent č.1 studuje medicínu, ale v Brně na Masarykově univerzitě. Jeho motivací ke studiu v České republice je stát se lékařem a žít jinde než v rodné domovině.

7.4.6 Charakteristika respondenta č.6

Respondentem č.6 je dívka z Německa. Studuje zde mediální studia v Brně. Její motivací ke studiu v České republice je poznání odlišných a podobných kultur a procvičování anglického jazyka.

7.5 Etický rámec výzkumu

Aby mohl být výzkum realizován, je důležité dodržovat základní etické zásady výzkumu.

Podle MŠMT (2015) těmito zásadami jsou:

- Svoboda výzkumu a odpovědnost
- Respektování názorové plurality a tolerance
- Respektování lidské důstojnosti a autonomie při výzkumu
- Transparentnost
- Solidarita a spolupráce ve výzkumu
- Prospěšnost a nepoškozování, každé riziko výzkumu musí být vyvážené přínosem

Každý respondent se rozhovoru zúčastnil dobrovolně, na začátku byl vznesen dotaz, zda souhlasí s rozhovorem a následným zpracováním jejich odpovědí na bázi anonymity.

Nahrané rozhovory má k dispozici pouze autorka práce, do diplomové práce byly použity jejich přepsané části.

Hendl (2005, s. 338) uvádí, že smyslu kvalitativního výzkumu nejlépe vyhovují následující koncepty: důvěryhodnost, přenositelnost, hodnověrnost a potvrditelnost.

Důvěryhodnost nám ukazuje, zdali byl cíl výzkumu přesně odhalen a vylíčen. Přenositelnost nám umožňuje využít výsledky z daného výzkumu pro jiný výzkum, který se mu podobá. Hodnověrnost je váže ke spolehlivosti výzkumu a k její důvěryhodnosti. Potvrditelnost je potom objektivita výzkumu, kontrola získaných informací a vlastního procesu bádání (Hendl, 2005, s. 339-340).

Podle těchto zásad a konceptů je autorka práce přesvědčena, že je etická oblast diplomové práce v pořádku.

8 Interpretace získaných dat

Jak již bylo zmíněno, ke sběru dat byl využit polostrukturovaný rozhovor. Rozhovor obsahoval 18 daných otázek, ke kterým se přidávaly další podle odpovědí respondentů.

Jelikož se rozhovory realizovaly se studenty z výše uvedených zemí, kteří ovládají lépe anglický jazyk než český, byl s nimi rozhovor veden v anglickém jazyce, který umožnil lépe vyjádřit své vnímání, zkušenosti a zážitky v rámci integrace a studia na vysokých školách. Následně byly rozhovory přepsány do anglického jazyka, a posléze autorkou práce přeloženy z anglického jazyka do českého jazyka. V následujícím textu, kde jsou prezentovány data jednotlivých kategorií je přímá řeč přeložena do českého jazyka, jelikož je diplomová práce psaná v českém jazyce.

Pro tuto diplomovou práci byla zvolena technika otevřeného kódování a jeho výsledky tvoří podstatnou část této práce. Podle Šed'ové (2007, s. 211) „*kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebírány, konceptualizovány a složeny novým způsobem.*“

Tabulka 3: Otevřené kódování a kategorie

ADAPTACE CIZINCŮ V ČR	BARIÉRY VE VZDĚLÁVÁNÍ CIZINCŮ	BARIÉRY INTEGRACE CIZINCŮ	KULTURNÍ PODOBNOST A ROZDÍLY	MOTIVACE KE STUDIU V ZAHRANIČÍ
-Ubytování -Adaptace -Využití kurzů -Integrace -Komunikace -Pocit bezpečí -Brigáda -Volný čas -Poradenské služby -Třídní klima	-Škola jako stresor -Zařizování Erasmu -Získ informací -Stresor -Srovnání Erasmu -Třídní klima -Pravidla Erasmu -Edukační bariéra	-Pocit bezpečí -Diskriminace na základě národnosti/sexuality -Vnitřní bariéra -Vnější bariéra -Neúspěšná adaptace -Jazyková bariéra -Ekonomické problémy -Stresor -Osobní prostor -Nemožnost integrace -Komunikace	-Kulturní podobnost -Rozdílná mentalita -Ekonomické rozdíly -Mentalita Čechů -Mentalita Britů -Kulturní rozdíly	-Možnost lepšího kariérního postavení -Možnost poznání nových kultur -Možnost seznámení se s novými lidmi -Možnost zlepšení komunikace v cizím jazyce

Zdroj: vlastní zpracování

Hlavními kategoriemi výzkumu jsou:

1. Adaptace cizinců v České republice
2. Bariéry ve vzdělávání cizinců
3. Bariéry integrace cizinců
4. Kulturní podobnost a rozdíly
5. Motivace ke studiu v zahraničí

8.1 Adaptace cizinců v České republice

V této kategorii bylo z rozhovorů identifikováno bydlení, tj. kolej a tak. Bylo zde zjišťováno, zdali bydlení na koleji usnadňuje adaptační proces.

Podle respondenta č.1 to k úspěšné adaptaci přispívá, protože se tam setkával se studenty, kteří řešili stejné věci, a navzájem si pomáhali. Respondent č.5 mluvil o tom, že na koleji rychleji navazoval kontakty. S nimi se shoduje i respondent č. 2, který řekl, že na koleji má člověk jistotu, že tam potká lidi a nebude nikdy sám. Respondent č. 2 ale také zmínil, že mu na koleji chyběl osobní prostor a nemohl si na to zvyknout, proto se odstěhoval do bytu. Respondenti č.2, č.3, č.4, č.6 bydlí v bytě se spolubydlicími. Shodli se, že adaptační proces neusnadňují primárně koleje, ale obecně možnost pravidelné komunikace s vrstevníky, s nimiž buď přímo sdílí bydlení nebo žijí v sousedství.

K usnadnění adaptace by měly sloužit adaptačně-integrační kurzy.

Na otázku, zdali se respondenti takových kurzů zúčastnili, byla odpověď dá se říct jednotná. Respondent č. 2, který jako jediný kurz absolvoval, říkal: *„jednou jsem se účastnil kurzu, který pořádala univerzita, jednalo se o nějakou mezinárodní akci a tam jsme měli lekci a diskusi o kulturních rozdílech a jak se správně integrovat do společnosti v České republice.“* I když se tedy říká, že tyto kurzy adaptaci napomáhají, respondenti č.1, č.3, č.4, č.5 a č.6 adaptačně-integrační kurz nenavštívili.

Kromě adaptačně-integračních kurzů nabízí vzdělávací instituce také poradenství. Respondent č.5 jako jediný o poradenství nikdy neslyšel. Jediná respondentka č.3 využívá poradenské služby, ale nikdy nenavštívila tyto služby od školy. Vyjadřuje se k tomu takto: *„Jo vím o poradenství, ale to je asi tou psychologií, jak studuji. Využila jsem, chodím na terapie. Nikdy jsem nepoužila školní poradenství, i když vím, že máme na katedře a myslím, že se zaměřují i na diagnostiku, což je super.“* Ostatní respondenti vědí, že poradenské služby nabízí jejich univerzity, ale neměli potřebu je využít. U respondentky č. 6 byl vidět pocit nejistoty, ta sdělila, že tyto služby nikdy nevyužila: *„asi jsem se trochu bála se takhle někde otevřít.“*

S respondenty bylo dále rozebíráno, zdali se tu cítí bezpečně. Pocit bezpečí je velmi důležitou součástí adaptace. Respondenti č.2, č.3, č.4 nezažili nikdy žádné negativní

chování. Respondentka č. 3 uvádí, že okolí mělo obavy před jejím příjezdem do České republiky: „*Hodně lidí se mě ptalo, když jsem se rozhodla, že budu studovat v Praze, tak to byla častá otázka, jestli se nebojím, že mě budou nějak diskriminovat, kvůli tomu, že jsem ze Slovenska, že tam chodíme studovat. A mě tohle nikdy nenapadlo, i kvůli tomu, že jsem vyrůstala u českých hranic a často jsem byla na výletech v Česku. Tak jsem to nějak vždycky vnímala, že jsme si blízcí, a nenapadlo mě, že by to byl nějaký problém. A ani se mi nikdy nic takového nestalo.*“ Oproti tomu respondenti č.1 a č.5 občas narazili na diskriminaci kvůli jejich národnosti. Respondent č.1 popisuje jeho zkušenost takto: „*Několikrát jsem slyšel nějakou narážku, že jsem Ukrajinec a ať táhnu zpátky. Na lidi z východu se tu často kouká skrz prsty.*“ Toto potvrzuje i respondent č. 5, který dodává: „*Občas mě někdo nazve „Rusákem“.* Občas to slyším od kolegů z práce, když mluví obecně o Rusech, ne o mně. To je nepříjemný, ale chápu, proč jsou někteří Češi naštvaní na mé krajany.“ Respondentka č. 6 má odlišnou zkušenost a to, že narazila na diskriminaci kvůli její sexualitě, říká, že zažila nenávistné komentáře a že lidé jsou tady více nenávistní, oproti jejímu domovu.

Důležité k úspěšné adaptaci je být mezi lidmi a k tomu směřovaly otázky na brigády respondentů a jejich volný čas. Respondent č.1 například uvedl, že když se přistěhoval, pracoval v hotelu a na skladu, ale než kvůli navazování kontaktů to bylo kvůli nedostatku financí. Říká: „*pracoval jsem v hotelu a na skladu, když jsem přijel, musel jsem si rychle něco najít, protože rodiče mě nezvládli finančně podporovat. Občas jsem slyšel, že jsem blázen, protože jsem pracoval na dvou místech a přes 150 hodin měsíčně.*“ K adaptaci mu hodně pomohl volejbalový kroužek, zmiňuje: „*hlavně jsem se přidal k nějaké české skupině, takže mi to zas dost pomohlo v mluvení.*“ Respondenti č. 2 a č. 4 nepracují, nemají čas kvůli studiu. Respondent č. 2 ale reaguje, že se díval na možnosti a možností práce pro zahraniční studenty je tu spousta. Ve volném čase respondent č. 2 chodí lézt na stěnu, je to něco, co dělal i doma, a proto v tom tady pokračuje. K tomu zmiňuje: „*Nevím, jestli je to koníček, ale často chodím do kina. Tady v Praze je tolik možností, spousta filmových festivalů a různých programů a většina filmů je v originále nebo s anglickými titulky.*“ Respondentka č. 6 měla negativní pracovní zkušenost a to, že pracovala v restauraci, kde měla problémy s komunikací, jelikož spousta zákazníků nemluvila anglickým jazykem, a proto pracovat přestala. Co se týče volného času, respondentka říká: „*Chodím občas běhat s kamarády anebo do hospody. To je taky koníček tady u vás, ne?*“ Respondent č. 5 se k brigádě vyjadřuje

takto: „*Po kurzu češtiny jsem sháněl brigády v hotelu, ale často neúspěšně. Pracoval jsem chvíli jako klavírista v několika kavárnách. Teď občas pracuji ve skladu a za barem v kavárně.*“ Ve volném čase je respondent č. 5 podle jeho odpovědí rád sám. Rád hraje na klavír a ukulele, pomáhá mu to od stresu. Respondentka č. 3 pracuje v kavárně, bere to jako příjemné odreagování.

Jelikož jsou všichni respondenti studenti, byla jim položena otázka, jak se cítí ve své třídě, jaké tam panuje klima. Trávení času se svými vrstevníky je velmi důležitým bodem adaptace a mít kolem sebe lidi, se kterými si rozumíte, napomáhá úspěšnému adaptačnímu procesu. Všichni respondenti se ve svých třídách cítí příjemně. Respondent č. 1 zmiňuje, že nyní pociťuje velkou podporu kvůli válce v jeho domovině. Na otázku, zdali se ve třídě cítí dobře respondentka č. 3 odpovídá: „*Ano, hodně. I co se týče toho, že jsem ze Slovenska, tak nikdy nebyl problém a spíše se vždycky počítá s tím, že tam jsme. Třeba jeden v každý třídě. Třidu jsem chytlá fakt dobrou, pomáháme si a trávíme spolu čas i mimo.*“ Respondent č. 5 se ale zmínil, že se necítil dobře od začátku, popisuje, že: „*Ze začátku jsem se necítil v pořádku, protože ve svém kruhu jsem byl starší o 4-5 let než ostatní. Potom jsem si zvykl. Občas zajdeme na pivo, ale nikdo nemá moc čas. Cítím se ale dobře.*“

8.2 Bariéry ve vzdělávání cizinců

Hlavní bariéra, která může potkat cizince, který chce studovat v České republice je zařizování studia, v tomto případě Erasmu. Zařizování pro většinu respondentů bariérou nebylo. Respondent č. 2 na otázku, jestli byly nějaké problémy při zařizování Erasmu, odpověděl: „*Vůbec, podání přihlášky i papírování proběhlo bez problému a všichni, kdo se na tom podíleli, byli velmi ochotní.*“ Zajímavou odpověď měla respondentka č. 3, která k této otázce vyjadřuje takto: „*Přijde mi, že Slovinci mají trochu „special status“ oproti jiným cizincům, takže šlo vše hladce.*“ A na otázku ohledně „special statusu“, co tím myslí, řekla: „*Spadáme do hlavní kolonky.*“ Respondent č. 1 ale se zařizováním spokojen nebyl. Jeho zkušenost byla taková: „*Většinou se to týká Ministerstva Vnitra a žádostí o vízum. Mají tam v tom skoro vždy hroznej bordel. Jednou jsem si tam objednal termín a bylo mi řečeno, že jsem termín měl včera a že jsem se vůbec nedostavil. Vůbec nikoho nezajímalo, že mi to někdo předem neřekl a nenapsal a chtěli, abych jim pak psal dopisy s důvodem. Podobných situací jsem měl docela hodně a od známých jsem slyšel i mnohem horší příběhy.*“ Taky

říkal, že studenti z Ukrajiny a Ruska toto vízum potřebují. Na otázku ohledně víza poté odpovídal i respondent č.2, který řekl, že si vízum zařizovat nemusel.

Při studiu v zahraničí je normální pociťovat stres. O stresu jako takovém se ale vyjádřilo jen málo respondentů. Respondentka č.3 uvedla, že se cítí komfortně při studiu, protože může studovat ve svém mateřském jazyce, kterým je slovenština. Zmínila se ale, že kdyby po ní někdo chtěl, aby mluvila česky, tak by jí to stresovalo, protože jí to bytostně nesedí. Ke stresu se vyjádřil i respondent č. 5, kterého stresuje velké množství učiva. Tvrdí, *„Kvůli stresu nezvládám zkoušky tak, jak bych chtěl.“* Jak bylo zmíněno v předchozí oblasti, tak respondentovi č. 5 pomáhá od stresu hraní na klavír a ukulele. Respondenta č. 2 stresují závěrečné zkoušky, vyjadřuje se k tomu takto: *„Děsí mě závěrečné zkoušky, protože chtějí i seminární práci i ústní zkoušky, to je nezvyk, takže jsem z toho trochu nervózní.“*

Další bariérou by mohl být nedostatečný zisk informací ohledně studia. Respondent č. 1 přiznal, že najít informace bylo celkem náročné. Uvedl: *„Nejvíce informací jsem získal od svých známých, kteří tu už studovali a měli s tím vlastní zkušenost.“* To potvrdil i respondent č. 4, který se zmínil, že hledal informace online a našel jich jen velmi malé množství. Respondent č. 2 se vyjadřuje takto: *„kouknul jsem se na stránky a sám jsem si přečetl program.“* Ale dále sdělil, že jinak nebylo moc šancí se o univerzitě něco dozvědět. Respondentka č. 6 se vyjádřila podobně, kdyby chtěla hledat informace, šla by sama na stránky školy. Respondentka č. 3 odpovídala na otázku ohledně zisku informací takto: *„Tím, že jsou naše systémy podobné, tak jsem neměla úplně potřebu něco hledat, ale samozřejmě jsem se koukla na stránky Karlovky před tím.“* Samozřejmě je tu jistá výhoda kvůli slovenské národnosti. I respondent č. 5 hledal informace převážně na stránkách školy. Internet a stránky školy jsou tedy nejčastějším zdrojem informací.

Bariérou by mohlo být i špatné třídní klima. Jak bylo ale zmíněno v přechozí podkapitole, špatné třídní klima se nevyskytuje ani u jednoho z respondentů.

Otázkou bylo, zdali je potřeba mluvit anglickým jazykem při studiu v České republice, i to je potenciální bariérou. Respondent č. 1 na to rychle odpověděl: *„Přiznám se, že moje angličtina rozhodně není fluent, a šlo to v pohodě i bez ní.“* To, že je anglický jazyk nezbytný pro studium v České republice, odsouhlasili všichni respondenti. Respondent č. 2 popisuje: *„Pokud tady studujete anglický program, což na Erasmu běžně studujete, tak rozhodně ano.“*

Studium je tu na vysoké úrovni a dobrá znalost angličtiny je tu nutností. Angličtina je nutná i ke každodennímu životu mimo školu, abyste mohli komunikovat s lidmi. Myslím si tedy, že studium v ČR je dobré ke zlepšení komunikace v angličtině, ale je potřeba mít angličtinu na vysoké úrovni.“ S tím se ztotožnila respondentka č. 6, která reagovala takto: *„Ano, člověk musí mluvit dobře anglicky, ale učitelé sami občas mluví lámanou angličtinou. Ale na porozumění textů a hledání zdrojů je potřeba anglicky umět.*“ Dále s tím souhlasil i respondent č. 4, který říká, že musí být na vysoké úrovni kvůli informacím v angličtině a respondentka č. 3, která také zmiňuje zdroje v angličtině, ale také se vyjadřuje k tomu, že není nikde uvedeno, jakou úroveň angličtiny by člověk měl mít.

Vyhovuje respondentům struktura vzdělávacího systému? I toto může být bariérou ve studiu v České republice. Většina respondentů se shodla, že systém je tu dobře uspořádaný, avšak pro některé respondenty překvapivě náročný. Jak bylo již popsáno výše, respondent č. 1 stresují závěrečné zkoušky, je překvapen, že musí napsat seminární práci i ústní zkoušky. To potvrdila i respondentka č. 6, která se vyjádřila: *„Přijde mi to tu těžké, je toho hodně. Byla jsem na Erasmu ve Finsku a tam to bylo čistě o psaní seminárek. Moc žádné zkoušky.*“ Pozitivní názor na strukturu vzdělávacího systému má respondentka č. 3, která tvrdí: *„Můžu hodnotit jen vysokoškolský samozřejmě a ten, musím říct, co jsem se bavila i s jinými cizinci, je hodně pozitivně nastaven vůči nám studentům.*“

8.3 Bariéry integrace cizinců

Říká se, že největší bariérou k úspěšné integraci do společnosti je bariéra jazyková. I různé odpovědi respondentů toto tvrzení potvrzují. Respondent č. 4 například popisuje, že bylo těžké bydlet na koleji, protože pracovníci nemluvili anglicky, a také obecně zmínil: *„bojím se zkoušet češtinu, protože neumím dobře vyslovovat česká slova a lidé mi pak nebudou rozumět. Taký se bojím, že omylem řeknu něco urážlivého.*“ Respondentka č. 6 sdělila její názor: *„Čeština je hrozně těžká. Neumět tu česky znamená, že nikdy se stoprocentně neintegruješ.*“ Měla taky špatnou zkušenost v zaměstnání, kde kvůli jazykové bariéře musela skončit. I respondent č. 2 se vyjádřil k českému jazyku takto: *„A ještě mi to přijde fakt hrozně těžký.*“ Tvrdí také, že mu přijde obtížné seznámit se s Čechy, protože. Podle něj je děsí konverzace v angličtině. Stejně jako respondentka č. 6 i on tvrdí, že: *„abyste se dobře integrovali do společnosti, tak se musíte naučit jazyk.*“ I respondentka č. 3, která je slovenské

národnosti, souhlasí, že je čeština náročná, a že i když rozumí, tak přepnout do ní je pro ni velmi obtížné. „*Čeština mi vlastně moc identitně nesedí*“ sdělila respondentka č. 3 později. Na otázku, zdali je jazyková bariéra opravdu tou největší bariérou při integraci, odpověděl respondent č. 1 opět velice podobně jako ostatní respondenti: „*Zpočátku to byla určitě největší bariéra, protože hodně lidí odmítá mluvit jiným jazykem než česky. Takže je těžké zapojit se do české společnosti.*“ Také on se bál mluvit česky, aby neřekl něco špatně. O chybách mluvil i respondent č. 5, který popsal: „*Nejnáročnější faktor pro integraci bylo začít mluvit s kruhovými spolužáky a nebát se dělat chyby, ptát se na přednáškách na to, co jsem nepochopil, i když byl slyšet můj přízvuk.*“ Doplnil, že protože se bál mluvit, trvala mu integrace do české společnosti dlouho.

Často jsou vnitřní pocity velkou překážkou k integrování se. S tím souvisela otázka, zdali se respondentům stýská po domově. Tuto vnitřní bariéru mají v sobě všichni respondenti. „*Nejtěžší byla zima, jak není světlo a je chladno, v tenhle čas se mi občas stýskalo*“ otevřel se respondent č. 2. Respondentka č. 3 popisuje: „*stýská a mám to tak, že vždy když jsem v Praze, tak mi chybí domov a když jsem doma, tak se mi stýská po Praze, takže tak balancuji. Ale Prahu teď považuji za svůj současný domov.*“ Odpověď respondenta č. 1 byla upřímně smutná, prozradil: „*Teď mi chybí domov moc, protože se tam kvůli válce nemůžu už dlouho dostat. S rodinou jsem se neviděl už skoro rok. Po studiu nevím, jestli se tam budu chtít vrátit, ale chci mít alespoň tu možnost.*“

Kromě vnitřních bariér k úspěšné integraci se u cizinců může vyskytovat i bariéra vnější. Respondentům byla položena otázka, zda je pro ně v České republice drahé žití. Odpovědi se lišily hlavně na základě národnosti. Respondenti původem z východu se shodli, že je to tu drahé. Respondent č. 5 se vyjádřil takto: „*Život je tu drahý, ale zatím to zvládám. Mám brigádu ve skladu a v kavárně, abych si vydělal na běžné věci.*“ Podobně odpovídal i respondent č. 1, který popisuje: „*Je to tu dost drahý. Hlavně v poslední době jsem začal vydělávat méně, ale všechno se naopak hodně zdražilo.*“ I respondentka č. 3 původem ze Slovenska řekla, že je to tu drahé, ale svádí to na její životní styl a na její hospodaření s penězi, myslí si, že se tu dá žít i levněji a že v Evropě je to jinak většinou mnohem dražší. Naopak respondenti ze západu se shodli, že je to tu levnější než v jejich rodné zemi. Respondent č. 4, který je národností Brit, měl jasnou odpověď: „*V porovnání s mým*

domovem je tu jídlo i nájem levný.“ Respondentka č. 6 z Německa potvrdila: *„Je to tu levnější než u nás. Ale vím, že pro Čechy je tu teď draho. Ale u nás jsou potraviny i nájmy dražší.*“ Poté ale dodala, že v Německu mají ale samozřejmě také vyšší platy. Respondent č. 2 zmínil, že se zdražuje, ale že si myslí, že je to tu pro studenty pořád přijatelné. *„Nejvíc peněz jde do bydlení, ale většina věcí je tu levnější než na jiných místech“* dodal.

Diskriminační projevy Čechů mohou ztížit integraci cizinců. Dokonce pár respondentů má s diskriminací v České republice zkušenost. Nejčastěji jsou cizinci uráženi a diskriminováni na základě národnosti. *„Slyšel jsem narážku, že jsem Ukrajinec a ať táhnu zpátky“*, jak zmínil respondent č. 1 nebo *„měl jsem problémy se sháněním práce, dlouho jsem nemohl najít práci, narážel jsem na to, že jsem Rus“* jak se vyjádřil respondent č. 5. Respondentka č. 6 zase párkrát čelila urážlivým poznámkám na základě její sexuální orientace.

Důležitou složkou integrace je komunikace s Čechy a snaha začlenění se do české společnosti. K tomu samozřejmě napomáhá umět český jazyk, jak již bylo zmíněno, kvůli tomu je u většiny respondentů integrace značně obtížnější. Je ale podstatné netrávit čas v „bublině“ cizinců, proto jim byla kladena otázka, jestli tráví respondenti čas spíš čas s Čechy nebo právě s cizinci. Respondenti č. 1 a č. 5 popsali, jak zpočátku bylo jednodušší mluvit s jejich krajany, kteří taky přicestovali do České republiky, postupem času přicházel posun a zlepšování úrovně českého jazyka a oba respondenti začali trávit čas i s Čechy. Respondent č. 5 například zmínil: *„Zpočátku bylo mnohem snazší bavit se s cizinci, tedy rusky, poté jsem se snažil bavit s Čechy kvůli práci i kamarádům.“* Stejnou reakci měl tedy i respondent č. 1, který poznamenal: *„Na začátku bylo mnohem pohodlnější bavit se s lidmi, kteří přijeli z Ruska, Běloruska nebo z Ukrajiny. Ted' už se bavím i se studenty z Česka a Slovenska. V podstatě s kýmkoliv.“* Respondentka č. 3, která komunikační bariéru nesdílí s ostatními, řekla jasně: *„No tak s Čechy samozřejmě, v práci a ve škole.“* Respondentům č. 2, č. 4 a č. 6 je příjemnější komunikace s cizinci. Respondent č. 2 měl k tomu zajímavou poznámku: *„Určitě s cizinci. Přijde mi těžké seznámit se s Čechy. Na univerzitě mám všechny hodiny s lidmi, kteří také mluví anglicky a jsou to cizinci. Dokonce se bavím se Slováky víc než s Čechy.“* Dodal také, že má pocit, že Čechy děsí konverzace v angličtině anebo nemají potřebu se seznamovat. Respondentce č. 6 pomohlo sdílené bydlení, řekla: *„Více se vídám*

s cizinci ze třídy, ale i hodně s Čechy. Moji spolubydlící jsou Češka a Slovák, takže jsem se pak poznala i s jejich kamarády.“

8.4 Kulturní podobnost a rozdíly

U otázek zaměřených na nejtěžší faktory při úspěšné integraci do české společnosti se často vyskytovaly odpovědi ohledně kulturních rozdílů, rozdílné mentalitě. Silný postoj k tomuto tématu měla respondentka č. 3, která popsala kulturu v České republice takto: *„Přijde mi, že v Česku je typická ta asimilace, akorát přebrat všechno to české a úplně zapomenout na to, co je tvoje, co máš ze své kultury.“* Dále dodává: *„Jde určitě o to, s jakou skupinou lidí se potkáváš, ale v té společnosti je to tak, že máš přebrat všechno české, naučit se česky, chodit na pivo, koupit pohorky a t'apat.“* Respondent č. 2 již naznačil, že má pocit, že se Češi obecně nemají potřebu seznamovat. Tvrdí ale také, že v České republice to pro něj není takový kulturní šok, protože se od Francie tolik neliší. Respondent č. 4 má také pocit, že to tu není lehké, tvrdí, že: *„Nejtěžší na tom je, že česká společnost není moc přátelská k cizincům. Třeba ve Velké Británii jsou hned lidé milí a vítající.“* Respondent č. 6 souhlasí: *„Češi mi přijdou uzavření dost.“* Popisuje také, jak je obtížné najít skupinu lidí, která vás přijme a která je ochotná rozšířit svou společenskou skupinu. Respondent č. 1 také zmiňuje, že kvůli různým zvykům, které má ze svojí země, je obtížné se integrovat. Má pocit, že i kvůli tomu se lidé baví raději se svými spoluobčany a existují proto i v České republice jako v bublině. Ekonomické problémy rozhodně ovlivňují integraci a studium v České republice. Nedostatek financí se může stát obrovskou bariérou na cestě k úspěšné integraci a k dokončení studia. Samozřejmě některé respondenty tato bariéra ovlivňuje více a některé méně. Závisí na jejich původu a na situaci, která panuje v dané zemi. Například respondent č. 1, který odjel do České republiky dříve, než vypukla válka na Ukrajině, musel pracovat na dvou místech zároveň, protože ho poté rodiče nezvládli finančně podporovat. Respondenti původem ze západu vnímají velké ekonomické rozdíly. Uvědomují si, že je to tu pro Čechy drahé, ale shodli se, že pro ně je Česká republika levným místem. Respondentka č. 6 se vyjádřila: *„Je to tu levnější než u nás.“* Respondent č. 2 řekl: *„Je to tu levnější než na jiných místech.“* A respondent č. 4 stručně pověděl: *„V porovnání s mým domovem je tu jídlo i nájem levný.“*

8.5 Motivace ke studiu v zahraničí

Respondenti se vyjádřili k tomu, jaké mají motivace ke studiu v zahraničí, v tomto případě v České republice. Odpověď respondenta č. 1 zněla takto: *„Mnohem kvalitnější a mezinárodně uznávané vzdělávání v oblasti medicíny a možnost práce v lepším prostředí. Kdybych studoval celou školu na Ukrajině, neměl bych možnost pracovat v zahraničí bez aprobačních zkoušek.“* Respondent č. 1 byl také motivován naučit se dobře česky, tvrdí, že by tu možná rád žil. Respondent č. 2 jezdí na Erasmus převážně kvůli rozvoji angličtiny. Dále řekl: *„Chci se otevřít světu a poznat a pochopit další kultury. Zajímají mě mezinárodní vztahy, takže si myslím, že studium v zahraničí je dobrý způsob, jak se o tomto tématu více dozvědět. Evropa je skvělé místo na studium v zahraničí, lehké na zařízení pro EU studenty.“* Respondentku č. 3 lákala prestiž Karlovy Univerzity, k tomu dodává: *„chtěla jsem žít v největším městě v Česku a na Slovensku. Lákalo mě to poznání. A je veřejně známo, že vejšky v České republice jsou lepší než na Slovensku.“* Respondent č. 4 jako vždy stručně odpověděl: *„Říkal jsem si, že bude super a obohacující, když se přestěhuji do jiné země a potkám spoustu nových lidí z celého světa.“* Pro respondenta č. 5 je velkou motivací to, že se nechce vrátit do Ruska. K jeho motivaci nám sdělil: *„Moje motivace je stát se lékařem. Nevím, jestli zůstanu konkrétně v České republice, pravděpodobně ano, protože v Rusku nechci bydlet.“* I pro poslední respondentku, tedy respondentku č. 6 je podstatné cvičit anglický jazyk a stejně jako respondenti č.2 a č. 4, chce i ona poznávat jiné státy a jejich kultury.

9 Shrnutí výzkumu

Cílem této práce bylo popsat přístup cizinců ke vzdělání v České republice, dále zjistit, jak je možné ovlivnit adaptační proces cizinců do nového prostředí, a popsat integrační a edukační bariéry aktivně studujících cizinců na vysokých školách v České republice. Na základě stanoveného cíle byly vymezeny tři základní výzkumné otázky.

První výzkumná otázka: **Jaké jsou integrační bariéry studujících cizinců na vysoké škole při průběhu studia v České republice?**

Integrační bariéry, jež se nejčastěji objevují u cizinců, kteří studují v zahraničí, v tomto případě v České republice, se daly z výzkumu jednoznačně vyvodit.

Největší bariéra asi nebude překvapením, jedná se o **jazykovou bariéru**. Respondenti se shodli, že je pro ně český jazyk velmi obtížný. Respondentka č. 6 kvůli neznalosti českého jazyka musela dokonce opustit zaměstnání. Respondenti jsou také přesvědčeni, že pokud člověk neumí jazyk, nikdy se nemůže stoprocentně integrovat. Češi jsou podle jejich odpovědí často neochotní mluvit jiným jazykem než česky, proto zapojení do české společnosti není pro cizince vůbec snadné. Někteří respondenti se snažili navštěvovat jazykové kurzy, dva respondenti se kvůli vnitřní motivaci česky naučili, přemýšlí totiž o tom, že by tu chtěli v budoucnosti žít. Někteří se snažili, ale s její obtížností to při studiu nešlo zvládat. U většiny respondentů převažovala odpověď, že se bojí český jazyk zkoušet, protože nechtějí na veřejnosti udělat chybu, z toho je cítit lehce nepřátelské prostředí.

Další integrační bariéra, která byla vyvozena z výzkumu byly **vnitřní pocity a stesk po domově**. Když člověku chybí domov, myslí na věci, které běžně doma dělal, myslí na rodiče a na kamarády. I to je překážkou k úspěšné integraci v jiné zemi. Aktuálním příkladem by mohl být respondent č. 1, který mluvil o tom, že teď na domov myslí často, důvodem je konflikt na Ukrajině, v jeho rodné domovině. Schází mu rodiče a domů se nemůže dostat už dlouho. Nemá proto nyní čas myslet na integrování se v jiné zemi, protože pochopitelně intenzivně myslí na tu svou.

Bariéry integrování se nemusí být jen v člověku, ale jejich působení může být i vnější. Další bariérou je tedy **drahé žití**. Někteří respondenti se svěřili, že je to tu na ně drahé, a proto i svůj volný čas často musí trávit v práci. Nemají proto čas na sebe a na kamarády. Jeden

z respondentů se dokonce vyjádřil, že když ho rodiče nezvládali dále finančně podporovat, musel vzít dvě práce a pracoval 150 hodin měsíčně. Ukázalo se, že drahé žití je tu spíše pro cizince původem z východu. Respondentka č. 3 přiznala, že je to spíše kvůli jejímu špatnému hospodaření s penězi. Respondenti ze západních zemí, v tomto výzkumu se jednalo o Francii, Německo a Velkou Británii, se shodli, že u nich tato bariéra neplatí a žití zde považují za levné nebo jak sami říkali: „levnější než u nás.“ Dá se tedy konstatovat, že jde o bariéru spíše pro východní země.

Diskriminační projevy Čechů mohou integraci cizinců velmi ztížit. I diskriminace je tedy považována za další integrační bariéru. Podle respondentů jsou Češi často uzavření a nemají potřebu se seznamovat. Mají pocit, že česká společnost obecně není moc přátelská k cizincům. Jako nejtěžší faktor při úspěšné integraci do české společnosti zazněly právě kulturní rozdíly a rozdílná mentalita, na základě kterých jsou poté cizinci diskriminováni. Nejčastěji jsou tedy diskriminováni na základě národnosti a jejich zvyků nebo na základě sexuální orientace.

V neposlední řadě zde musí být zmíněna **komunikace s Čechy a snaha začlenění se do české společnosti**. Cizinci často i v jiných zemích vyhledávají skupiny lidí, kteří mluví stejným jazykem. Často je to proto, že se tak cítí komfortněji. I respondenti potvrdili, že zpočátku bylo často snazší mluvit se svými krajany, kteří také přicestovali do České republiky. Aby byla integrace do české společnosti možná, je potřeba trávit čas s Čechy. Právě oni občas otevrou cizincům dveře do jejich kamarádkové skupiny a takhle se to může dále a dále rozvíjet. Jakmile se uzavřou cizinci do své bubliny se svými kamarády, nemají moc šancí se do české společnosti bez „českého prostředníka“ dostat. Samozřejmě snaha musí být vzájemná, a i Češi by měli být více otevření co se týče poznávání.

Zjištěnými integračními bariérami jsou:

- Jazyková bariéra
- Vnitřní pocity a stesk po domově
- Drahé žití
- Diskriminační projevy
- Komunikace s Čechy a snaha začlenění se do české společnosti

Druhá výzkumná otázka: **Jaké jsou edukační bariéry studujících cizinců při studiu v České republice?**

Zařizování studia, v tomto případě Erasmu, může být na začátku velmi nepříjemné. Ukázalo se však, že většina respondentů s touto možnou bariérou neměla žádné problémy. Jediný respondent, který měl se zařizováním problémy, poukázal na to, že bylo obtížné zařídit si vízum. Popisoval negativní zkušenost na Ministerstvu Vnitra.

Prokázanou edukační bariérou je **stres**. Respondenti, kteří se vyjádřili ke stresu, potvrdili, že se často nacházejí v situacích, ve kterých stres pociťují. Podle odpovědí respondentů se zjistilo, že jsou nejčastěji ve stresu kvůli závěrečným zkouškám. Shodli se, že podle nich je toho hodně, co musí pro zakončení studia zvládnout. Respondenti se také shodli, že je stresuje a bojí se mluvit česky. Respondentka č. 3 poukázala na to, že je ráda, že může studovat v jejím mateřském jazyce, kterým je slovenština, a nemusí mluvit česky. Říká, že jí to stresuje, protože jí to bytostně nesedí.

Aby člověk mohl studovat v zahraničí, je nutné, aby si vyhledal o studiu informace. A právě **zisk informací** je bariérou, jelikož respondenti často uváděli, že najít informace bylo vcelku náročné. Respondenti se shodli, že většinou vyhledávali informace o studiu online, ale že jich je jen malé množství. Údaje o fungování vysokých škol hledali respondenti přímo na stránkách škol. Internet a stránky školy jsou tedy nejčastějším zdrojem informací.

Respondenti odpovídali i na otázku ohledně třídního klimatu, jelikož i špatné třídní klima by se dalo považovat za edukační bariéru. Protože se ale nevyskytovalo ani u jednoho z respondentů, nedá se z výzkumu považovat tato bariéra za problematický faktor.

Další edukační bariérou, která z výzkumu vyplynula, je **potřeba ovládat anglický jazyk na vysoké úrovni**. To, že je anglický jazyk nezbytný pro studium v České republice, odsouhlasili všichni respondenti. Kvůli tomu, že zdroje a různé informace jsou v anglickém jazyce, je potřeba ho ovládat na vysoké úrovni. Respondentka č. 6 ale přiznala, že často učitelé neumí na takové úrovni, jaké by bylo potřeba. Člověk by tedy měl být schopen vyhledávat anglické zdroje a informace, ale není nikde uvedeno, jakou úroveň angličtiny by měl mít.

Poslední edukační bariérou vycházející z výzkumu je odlišná **struktura vzdělávacího systému**. Respondenti se sice shodli, že je systém uspořádaný dobře, ale na druhou stranu je prý překvapivě velmi náročný. Respondenti jsou často ze svých zemí zvyklí na závěrečné zkoušky v podobě psaní seminárních prací, proto je pro ně ústní zkouška stresující.

Zjištěnými edukačními bariérami jsou:

- Stres
- Zisk informací
- Potřeba ovládat anglický jazyk na vysoké úrovni
- Struktura vzdělávacího systému

Třetí výzkumná otázka: **Jaké aspekty adaptačního procesu cizinců studujících na vysokých školách v České republice jsou úspěšné?**

Bylo zde zjišťováno, zdali se dá považovat bydlení na koleji jako faktor pro usnadnění adaptačního procesu. Výzkum ukázal, že tím hlavním aspektem není bydlení na koleji, ale spíše **pravidelná socializace a komunikace s vrstevníky**. Na druhou stranu respondenti říkají, že ze začátku je kolej skvělým místem, jelikož tam zaručeně potkáte studenty, kteří řeší stejné věci, a nikdy se nebudete cítit sami.

Zajímavým poznatkem je malá účast na adaptačně-integračních kurzech. Tyto kurzy by měly sloužit jako pomoc cizincům se seznámením se s novou zemí, s případnými dotazy na plnění zkoušky z českého jazyka. Jelikož jsou tu respondenti na omezený čas, nepovažují adaptačně-integrační kurzy za potřebné. Respondent č. 2 zažil kurz, který pořádala univerzita, kde se řešily kulturní rozdíly a jak se správně integrovat do společnosti v České republice. Je možné, že kdyby tyto kurzy univerzity nabízely častěji a intenzivněji, studenti by o ně měli sami větší zájem.

U respondentů neobstálo ani poradenství. Jen jedna respondentka zmínila, že na terapii dochází, ale mimo vzdělávací instituci. Ostatní respondenti vědí, že poradenství nabízejí jejich univerzity, ale neměli potřebu je využít.

Důležitým aspektem pro úspěšnou adaptaci do České republiky je **pocit bezpečí**. Když se člověk necítí v bezpečí, je jeho úspěšná adaptace v ohrožení. Půlka respondentů, tedy respondenti č.2, č.3., č.4, nezažila nikdy žádné negativní chování vůči jejich osobě. Jejich adaptování se je tedy jednodušší než respondentů, kteří čelí narážkám a posměškům. Kvůli tomu se respondenti cítí nevítáni. Respondenti č.1 a č.5 zažili diskriminační projevy na základě jejich národnosti, respondentka č.6 má negativní zkušenost s narážkami na její sexuální orientaci.

Aby se mohl cizinec adaptovat, je potřeba **trávit čas mezi lidmi**, a tím dát možnost navazování nových kontaktů. Respondenti se rozpovídali o jejich koníčcích a o tom, co dělají ve volném čase. Respondent č.1 například zmiňuje, že navštěvuje volejbalový kroužek, který mu pomohl k adaptaci, a díky české skupině se i zlepšil v komunikaci v českém jazyce. Respondentka č. 6 vyprávěla, že ve svém volném čase chodí s kamarády běhat nebo do hospody, což považuje za „český koníček“. Respondentka č.3 pracuje v kavárně, což bere jako brigádu, ale i jako příjemné odreagování, má tam skvělé kolegy, se kterými tráví čas i mimo práci. Trávit čas mezi lidmi je tedy důležitý aspekt pro úspěšnou adaptaci.

Posledním aspektem zjištěným z výzkumu bylo **příjemné třídní klima**. Respondenti se shodli, že v jejich třídách panuje dobré klima. Mít kolem sebe vrstevníky, se kterými si rozumíte a se kterými řešíte stejné věci, napomáhá adaptačnímu procesu. Cítit se ve třídě dobře je pro studenty stěžejní. Respondent č.1 popisuje podporu od spolužáků, jaké se mu dostává v průběhu válečného konfliktu na Ukrajině.

Zjištěnými úspěšnými aspekty adaptačního procesu jsou:

- Pravidelná socializace a komunikace s vrstevníky
- Pocit bezpečí
- Čas trávený mezi lidmi
- Příjemné třídní klima

10 Diskuse

První výzkumná otázka se zabývá **integračními bariérami studujících cizinců na vysoké škole při průběhu studia v České republice**. Z výzkumu bylo zjištěno, že se jedná o následující bariéry:

- Jazyková bariéra
- Vnitřní pocity a stesk po domově
- Drahé žití
- Diskriminační projevy
- Komunikace s Čechy a snaha začlenění se do české společnosti

Podle studie Schebelle a Horákové (2012), která se zabývala tématem Bariéry integračního procesu reflexí cizinců z třetích zemí, bylo zjištěno, že za tyto bariéry považují:

- Rodinný život
- Diskriminace
- Způsob života a hodnoty
- Studium a znalost českého jazyka
- Zaměstnání a pracovní život
- Zájem o občanskou participaci

Tento výzkum byl proveden kvantitativní metodou formou dotazníku a účastnilo se ho 309 respondentů.

Jak můžeme vidět, mnohé bariéry se v těchto výzkumech shodují. Zaměříme se nyní na **jazykovou bariéru**. Jak popisuje práce Schebelle a Horákové (2011, s. 37), „*znalost jazyka hostitelské země má přímý vliv na průběh procesu integrace cizince do většinové společnosti a jeho úspěšnost. Prostřednictvím jazyka majority probíhá proces interakce cizince s většinovou společností i s dalšími skupinami cizinců.*“ Znamená to tedy, že umět jazyk je stěžejní částí úspěšné integrace cizinců. **Diskriminace** je další bariérou, která se objevuje v obou výzkumech. Téma diskriminace z výzkumu Schebelle a Horákové (2011, s. 25) ukazuje, že se respondenti nejčastěji setkávají s diskriminací na základě jazykové bariéry. Jak ukazuje náš výzkum, respondentka č. 6 byla kvůli jazykové bariéře donucena opustit pracoviště. Jinak se vyskytuje diskriminace na základě národnosti nebo sexuální orientace.

Když se Schebelle a Horáková (2011, s. 33) ptaly respondentů, čemu se těžko přizpůsobují, co je obtížné v České republice překonat, odpovídali nejčastěji, že je obtížné překonat **stesk po domově, rodině a přátelích**. I to bylo zjištěno z našeho výzkumu. Proto stesk po domově považujeme za další integrační překážku. Jelikož výzkum, se kterým porovnáváme ten náš, byl zaměřen na pracující cizince v České republice, je **bariéra drahého žití** zasazena do pracovní roviny. Otázkou bylo: „*stačí vám příjmy Vaší domácnosti na pohodlné uhrazení životních nákladů?*“ Respondenti odpovídali, že jsou schopni z jejich příjmů zaplatit nejdůležitější životní náklady spíše s menšími obtížemi. Největší obtíže mají podle výzkumu lidé z Ukrajiny. I z našeho výzkumu vyplývá, že pro respondenty z východu je v České republice žití drahé. Jelikož respondenti z našeho výzkumu jsou studenti, kteří jsou tu na omezený čas, jejich zájem o občanskou participaci je nulový. Stejně jako v našem výzkumu se i v tomto **cizinci na území České republiky stýkají spíše se svými krajany než s Čechy**, proto je jejich integrace značně obtížnější.

Druhá výzkumná otázka zjišťovala, jaké jsou **edukační bariéry studujících cizinců při studiu v České republice**. Z našeho výzkumu byly zjištěny tyto bariéry:

- Stres
- Zisk informací
- Potřeba ovládat anglický jazyk na vysoké úrovni
- Struktura vzdělávacího systému

Naše výsledky porovnáme s cizinci, imigranty, kteří studují ve Spojených státech amerických. Jones Ravitch (2023) popisuje edukační bariéry imigrantů v USA, jejich výzvy a řešení. V jeho výzkumu zjistil následovné bariéry:

- Jazyková bariéra
- Kulturní bariéra
- Finanční bariéra
- Diskriminace
- Nedostatečný přístup ke zdrojům

Jako jazykovou bariéru popisuje, že je potřeba mluvit anglickým jazykem na vysoké úrovni, aby byli cizinci schopni plnit školní instrukce, chápat zadání. Toto souvisí s naší bariérou

ovládání anglického jazyka, protože naši respondenti zmínili, že informace vyhledávají v angličtině a úkoly plní také v angličtině. Proto je nedostatečná úroveň angličtiny bariérou při vzdělávání. Jones Ravitch (2023) také popisuje diskriminaci, kvůli které se studenti často cítí nevítní a nepodporováni, s čím úzce souvisí **špatné třídní klima**. I my jsme se v našem výzkumu ptali, jestli je to pro respondenty bariéra, u nás to prokázáno nebylo, jelikož jsou respondenti ve třídách spokojeni. Nedostatečný a obtížný **zisk informací** se vyskytuje v obou výzkumech. Zdroje jsou pro cizince špatně dostupné. Kulturní bariéry popisuje autor v souvislosti s neznalostí amerického vzdělávacího systému, čímž se stává, že studenti nemusí chápat význam některých vzdělávacích postupů. V našem výzkumu je **vzdělávací systém bariérou**, jelikož přijde respondentům složitý a náročný na zvládnutí. Naši respondenti k tomu často zápasí **se stresem**, který se při studiu objevuje.

Poslední výzkumná otázka se zabývá **aspekty adaptačního procesu cizinců studujících na vysokých školách v České republice, které jsou úspěšné**. Zjištěné aspekty z našeho výzkumu:

- Pravidelná socializace a komunikace s vrstevníky
- Pocit bezpečí
- Čas trávený mezi lidmi
- Příjemné třídní klima

Jde o aspekty, které nejsou řízeny žádnou institucí. Mnohé z těchto aspektů řeší Integrovaná centra, a proto teď porovnáme jejich činnost s našimi výsledky. Hlavními službami, kterými se integrační centra zabývají jsou:

- Odborné sociální a právní poradenství
- Kurzy českého jazyka
- Tlumočení
- Sociokulturní kurzy a workshopy
- Internetové pracoviště a knihovna
- Vzdělávací akce (10 let integračních center, 2020).

Jelikož respondenti z našeho výzkumu jsou studenti, kteří jsou tu kvůli programu Erasmus jen na omezený čas, nejčastěji jim k úspěšné integraci napomáhají vrstevníci. Jak bylo

zjištěno, naši respondenti neabsolvovali žádný adaptačně-integrační kurz, a proto nemůžeme říct, zda by jim tento kurz pomohl se lépe integrovat. Stejně **jako adaptačně-integrační kurzy** neoslovilo respondenty ani **poradenství**. Nikdo z respondentů nevyužil poradenství prostřednictvím vzdělávací instituce. Je proto možné, že kdyby naši respondenti-studenti docházeli do integračních center, měli by více povědomí o těchto možnostech. Respondenti jsou tu ale primárně kvůli studiu a vědí, že odcestují, proto volí „přirozenou“ cestu integrace přes vrstevníky, jejich volný čas apod.

Integrační centra nabízejí mnoho možností, jak se snadněji integrovat pomocí kurzů a akcí. Sociokulturní kurzy a workshopy pomáhají cizincům získat základní informace o České republice. Naším respondentům by mohly pomoci kulturní a společenské akce pořádané právě těmito centry.

„Akce jsou zaměřeny na cizince a na majoritní společnost jako klíčový předpoklad vzájemného a neformálního poznávání, setkávání a rozvoje vzájemných vztahů“ (10 let integračních center, 2020).

Jelikož jsou tyto kurzy zaměřené na komunikaci s dalšími lidmi a respondenti přesně určili jako důležité aspekty úspěšného adaptačního procesu „**čas trávený mezi lidmi**“ a „**pravidelná socializace a komunikace s vrstevníky**“, můžeme se domnívat, že tyto akce by jim mohly v adaptaci vypomoci.

U cizinců, kteří v České republice žijí, se integrační centra po celém státě snaží kontrolovat aktuální situace v oblasti jejich integrace v různých krajích. Cílem je předejít možným negativním dopadům, které by mohly způsobit tenzi mezi cizinci a většinovou společností (10 let integračních center, 2020). Snaží se tím tedy docílit toho, aby se tu všichni **cítili v bezpečí**. Samozřejmě tento monitoring nemůže cílit na všechny cizince, kteří tu pouze studují omezený čas. Ale je potřeba, aby se tu cítili natolik dobře, že když se objeví diskriminační chování, mají komu se s tím svěřit a nebát se to případně řešit.

Integrační centra se také zaměřují na zaměstnávání cizinců, na to, aby se tam cítili příjemně, a na dobré klima na pracovišti. To samé chtějí i respondenti, kteří považují za důležitý aspekt úspěšné adaptace pocit, že jsou ve třídě vítáni, a **pozitivní třídní klima**.

Bylo by tedy vhodné, aby cizincům, kteří přijedou na studium do České republiky byly intenzivněji nabízeny adaptačně-integrační kurzy a kurzy českého jazyka, aby byla jejich integrace do české společnosti snazší. Kurzy českého jazyka by také mohly nabízet samy univerzity. Univerzity poskytují také poradenské služby, ale je potřeba zvýšit povědomí o této možnosti pomoci mezi zahraničními studenty.

Samozřejmě jak již bylo zmíněno, snaha o integraci cizinců by měla být vzájemná. I Češi se tedy musí postarat o to, aby byl tento proces co nejpřirozenější. Kvůli kulturním rozdílům se ale často stává, že se tu cizinci cítí ze strany Čechů nevítráni. Je proto potřeba, aby byla šířena osvěta o multikulturalismu již od mateřských škol.

Jelikož se v této práci jedná o studující cizince a získání informací o vzdělávacích institucích je pro ně často náročný, je nutné, aby webové stránky škol byly rozpracované podrobně, byl zde vzdělávací program a další potřebné informace, které se zahraničním studentům hodí před příjezdem.

Důležitým faktorem úspěšné integrace je pravidelná socializace a komunikace s vrstevníky. Nejčastějším způsobem, jak se integrovat do české společnosti je najít si brigádu nebo se ve volném čase věnovat nejrůznějším aktivitám. Mít kolem sebe přátele je to nejcennější.

Závěr

Záměrem této diplomové práce bylo popsat přístup cizinců ke vzdělání v České republice, dále zjistit, jak je možné ovlivnit adaptační proces cizinců do nového prostředí, a popsat integrační a edukační bariéry aktivně studujících cizinců na vysokých školách v České republice.

V teoretické části byly vymezeny základní pojmy zabývající se problematiky. Nejprve byly definovány pojmy integrace a migrace, dále jsme se zaměřili na charakteristiku studia na vysokých školách v České republice, jelikož se práce zabývá studujícími cizinci. Následně byla rozebírána integrační politika České republiky v kontextu vysokoškolského vzdělávání, kde byly představeny její cíle, znalosti českého jazyka a adaptačně-integrační kurzy. V kapitole Edukace cizinců v České republice jsme toto vzdělávání legislativně ukotvili, popsali jsme interkulturní rozdíly ve vzdělávání a zařízení, které napomáhají integraci cizinců. V neposlední řadě jsme definovali bariéry cizinců ve vzdělávání jakožto téma pro empirickou část.

Empirická část se zaměřila na samotné rozhovory s cizinci, jejichž charakteristiky jsou také součástí praktické části práce. Na vyhodnocení a výsledky výzkumu bylo použito otevřené kódování. Na základě těchto kódů byly vytvořeno pět hlavních kategorií, pomocí kterých jsme dokázali odpovědět na výzkumné otázky.

Cizinci, studující na Erasmu v České republice, mají mnoho překážek na cestě za úspěšným studiem a jejich integrací. Co se týče bariér, které ztěžují úspěšnou integraci, bylo zjištěno, že nejčastěji jde o bariéru jazykovou, vnitřní pocity a stesk po domově, drahé žití v České republice, diskriminační projevy a nedostatečná komunikace s Čechy, a také snaha začlenění se do české společnosti. Z těchto bariér tedy vyplývá, že pokud se cizinec nenaučí jazyk, je možné, že se mu nikdy nepodaří plně se integrovat do české společnosti. Nemělo by nastat, aby student zapomněl na to, odkud pochází, ale stesk po domově a přemýšlení nad zvyky z domova také zdržuje proces integrace. Diskriminace je něco, s čím má zkušenost mnoho cizinců, žijících na české půdě. Měly by tedy být odstraňovány negativní jevy a tabu, které často zapříčiňují diskriminační projevy, a majoritní společnost by měla být více otevřená, co

se nových kultur týče. Ve výzkumu byly také odhaleny edukační bariéry studujících cizinců v České republice, jimiž jsou stres, náročný zisk informací o studiu, potřebná vysoká úroveň anglického jazyka a struktura vzdělávacího systému. Stres studentů způsobuje nejčastěji náročnost studia, jelikož zisk informací o studiu je pro hodně cizinců náročný, často nevědí, jak bude průběh a zakončení studia vedeno. Úroveň anglického jazyka by měla být vysoká převážně kvůli hledání informací a zdrojů v daném jazyce, není však nikde stanoveno, jakou úroveň by studenti měli mít. Bylo také zjišťováno, jaké aspekty adaptačního procesu jsou pro studující cizince úspěšné. Z výsledků vyplývá, že nejdůležitější je pravidelná socializace a komunikace s vrstevníky, právě přátelé mohou být tím nejlepším prostředníkem za cestou k úspěšné adaptaci. Je důležité, aby se cizinci cítili v České republice bezpečně. K tomu je potřeba vzájemná tolerance mezi Čechy a cizinci. Jelikož se jedná o studenty, důležitým aspektem je příjemné třídní klima. Třídní klima vychází ze společných vztahů mezi spolužáky, a právě dobré klima napomáhá k úspěšné adaptaci.

Závěrem můžeme na základě rozhovorů se studujícími cizinci konstatovat, že nejtěžším faktorem pro jejich úspěšnou integraci do české společnosti je jazyk. Jelikož jsou tu ale jen omezený čas, nemají často potřebu se český jazyk učit. Mělo by dojít k vzájemnému pochopení kultur mezi cizinci a majoritní společností, aby nedocházelo k negativním jevům vedoucím až k diskriminaci. Nejdůležitějším bodem integrace a studia je pro cizince socializace a komunikace s lidmi. Trávení času se svými vrstevníky tvoří podstatnou část adaptace a zpříjemnění studia.

Seznam použitých informačních zdrojů

10 let integračních center [online]. 2020. MVČR. [vid. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/uspesna-integrace-legalne-pobyvajicich-cizincu-ministerstvo-vnitra-pokracuje-v-podpore-regionalnich-integracnich-center.aspx>

Adaptačně-integrační kurzy [online]. MVČR. [vid. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/adaptacne-integracni-kurzy.aspx>

Aktualizovaná koncepce integrace cizinců – ve vzájemném respektu 2016 [online]. [vid. 2023-01-22]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

BAŠTECKÁ, B. et al., 2013. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada Publishing a.s., 317 s. ISBN 978-80-247-4195-6.

BITTNEROVÁ D., M. MORAVCOVÁ, 2005. *Kdo jsme a kam patřím? Identita menšin a etnických komunit na území České republiky*, 1. vyd., Praha: Sofis. ISBN 80-902785-8-2.

BUREŠ, J., 2019. *Kolik cizinců studuje v ČR vysokou školu zdarma?* [online]. [vid. 2023-01-28]. Dostupné z <https://www.finance.cz/522996-studium-cizincu-v-cr/>

Cizinci v ČR [online]. 2021. [vid. 2023-01-22] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/4-vzdelavani-cizincu-59y2ftvwmz>

Erasmus+: Projekty a granty [online]. [vid. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/program/erasmus/projekty-granty>

Erasmus+: Vysokoškolské vzdělávání [online]. [vid. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/program/erasmus/projekty-granty/vysokoskolske-vzdelavani>

Etický rámec výzkumu. [online]. 2015. MŠMT. [cit. 12.6.2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vyzkum-a-vyvoj/eticky-ramec-vyzkumu-1>

F point – o nás[online]. [vid. 2023-01-29] Dostupné z: <https://www.fpoint.cz/o-nas>

HYTYCH, R. et al. 2013. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. 1. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6382-2.

Integrace cizinců [online]. [vid. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/integrace-cizincu.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

Integrační centra: Základní informace [online]. [vid. 2023-01-30]. Dostupné z: <https://www.integracnicentra.cz>

Integrační politika ČR: Integrační politika [online]. [vid. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/web/cz/zakladni-informace1>

Interkulturní rozdíly ve stylech učení (styly učení romských a neromských žáků), 2012 [online]. Brno: Masarykova univerzita [vid. 2023-01-28]. ISSN 1805-6393.

JANDOUREK, J. 2012. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 264 s. ISBN 978-80-247-3679-2.

KRCHOVÁ, A. et al. 2008. *Ženy migrantky v České republice: Uvedení do problematiky* [online]. Praha: Friedrich Ebert Stiftung, [vid. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.ekscr.cz/sites/default/files/5-migrantky-cz.pdf>

KUCHARSKÁ, A, 2022. *Vysokoškolské poradenství – aktuální výzvy a trendy. Sborník příspěvků z konference*. 1. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN: 978-80-7603-352-8.

LANGHAMROVÁ, J., E. KAČEROVÁ. 2005. *Věkové složení cizinců v České republice*. Bratislava: Forum Statisticum Slovaca. ISBN 80-88946-39-5.

LEONTIYEVA, Y. et al. 2018. *Pražané s cizím pasem: Výsledky výzkumu cizinců a cizinek ze zemí mimo EU žijících v české metropoli* [online]. Praha: Institute of Sociology of the Czech Academy of Sciences., 118 s. ISBN 978-80-7330-337-2.

MARCINKOVÁ, L., 2022. Kolik respondentů potřebuji na hloubkový rozhovor? | DesignDev – Děláme internet lepší. Děláme internet lepší | DesignDev – Děláme internet lepší [online]. Copyright © 2023 Designers [cit. 11.03.2023]. Dostupné z: <https://designdev.cz/kolik-respondentu-potrebuji-na-hloubkovy-rozhovor>

Migrace: Proč lidé opouštějí své domovy? [online]. [vid. 2023-01-19]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/world/20200624STO81906/migrace-proc-lide-opousteji-sve-domovy>

MICHLOVÁ, M. 2018. *Interkulturná edukácia v prostredí vysokých škôl: Problematika interkulturní výuky jazyků a humanitárních předmětů na českých vysokých školách*. Košice: Stať ve sborníku: Multikulturná tvár východného Slovenska a príprava budúcich učiteľov etickej výchovy. ISBN 978-80-553-2797-6.

NEŠPOR, Z. R. 2005. *České migrace 19. a 20. století a jejich dosavadní studium*. Soudobé dějiny Roč. 12, č. 2, s. 245-284, ISSN 1210-7050.

NIESSEN, J., Y. SCHIBEL. 2005. *Příručka o integraci: pro tvůrce politik a odborníky z praxe*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, vyd. 1., 83 s. ISBN 80-86878-24-4.

OCHRANA, F. 2019. *Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu*. Praha: Karolinum: Univerzita Karlova. ISBN: 978-80-246-4200-0.

Organizace pro pomoc uprchlíkům: Kdo jsme [online]. [vid. 2023-01-27]. Dostupné z: <https://www.opu.cz/cs/kdo-jsme/>

PAPOUŠKOVÁ, R. 2007. *Migrace za studiem: Cizinci na Vysoké škole ekonomické v Praze*. Geografie – Sborník České geografické společnosti. Roč. 112, č. 2, s. 185-203.

Počet v Česku pracujících cizinců loni vzrostl [online]. 2021. [vid. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-v-cesku-pracujicich-cizincu-loni-vzrostl>

Poradenství, 2023 [online]. INTEGRAČNÍ CENTRUM PRAHA. [vid. 2023-06-17]. Dostupné z: <https://icpraha.com/poradenstvi/>

PRUDKÝ, L. et al. 2010. *České vysoké školství. Na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989–2009*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3009-7.

PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA. 2014. *Andragogický slovník*. 2.vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4748-4.

PRŮCHA, J. 2006. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-866-2.

PUNCH, K. 2008. *Úspěšný návrh výzkumu* [z anglického originálu...přeložil Jan Hendl]. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-468-7.

RAVITCH, J. 2023. *Education barriers for immigrants in the United States: Challenges and solution*. [online]. [vid. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://college.us.com/education-barriers-for-immigrants/>

Sdružení občanů zabývajících se emigranty [online]. [vid. 2023-01-29] Dostupné z: http://www.soze.cz/?page_id=2

Sdružení pro integraci a migraci [online]. [vid. 2023-01-29] Dostupné z: <https://www.migrace.com/cs/organizace>

SCHEBELLE, D. a M. HORÁKOVÁ, 2012 [online]. *Bariéry integračního procesu reflexí cizinců z třetích zemí*. Praha: VÚPSV. [vid. 2023-06-23]. ISBN 978-80-7416-112-4. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_351.pdf

Slovníček pojmů: slovníček základních pojmů z oblasti migrace [online]. [vid. 2023-01-28].

Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

ŠINDELÁŘOVÁ, J., S. ŠKODOVÁ. 2013. *Vliv interkulturních rozdílů na edukační klima ve školní třídě*. [online]. [vid. 2023-01-26] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/17459/VLIV-INTERKULTURNICH-ROZDILU-NA-EDUKACNI-KLIMA-VE-SKOLNI-TRIDE.html>

ŠVAŘÍČEK, R. a K. ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

The migration conference 2022 Abstracts Book [online]. [vid. 2023-01-29] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/363691603_The_Migration_Conference_2022_Abstracts_Book

UHEREK, Z. 2005. *Migrace a formy soužití v cílových prostorech. In Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit – antropologická perspektiva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 258-274. ISBN 80-86473-83-X.

Uznání zahraničního vzdělání (s výjimkou VŠ) [online]. [vid. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/nostrifikace-uznani-zahranicniho-zakladniho-stredniho-a>

Uznání zahraničního vzdělání a kvalifikace v ČR, tzv. „nostrifikace“ [online]. [vid. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/nostrifikace>

V České republice je aktuálně 325 tisíc uprchlíků z Ukrajiny, 2023 [online]. MVČR. [vid. 2023-06-16]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/v-ceske-republice-je-aktualne-325-tisic-uprchliku-z-ukrajiny.aspx>

VETEŠKA, J. a T. VACÍNOVÁ, 2011. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. 1.vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-7452-012-9.

Výroční zpráva za rok 2021, 2022 [online]. Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova. [vid. 2023-06-20]. Dostupné z: https://pedf.cuni.cz/PEDF-786-version1-vz_za_2021_final.pdf

Vzdělávání: Základní informace [online]. [vid. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/vzdelavani>

Why study in the Czech republic. [online]. 2011. MZV. [vid. 2023-06-16]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/helsinki/en/culture/education/why_study_in_the_czech_republic.html

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách).

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2021 [online]. 2022. [vid. 2023-01-26] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocní-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace.aspx>

Žebřík, křesťanská sociální práce [online]. [vid. 2023-01-29] Dostupné z: <http://zebrik.org/mozaika/O%20projektu.html>

Život cizinců v ČR: Cizinci [online], 2022. Praha: Český statistický úřad [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/165384720/29002622.pdf/50424f0c-303f-4688-b054-e47da23d67b0?version=1.3>

Seznam příloh

Příloha 1 – Informovaný souhlas

Informovaný souhlas byl získán verbálně v anglickém jazyce na samém začátku rozhovoru, a proto je zde přepis slov autorky práce do českého jazyka, který respondenti odsouhlasili.

„Ráda bych tě seznámila s tématem výzkumu mé diplomové práce. V této části práce se zabývám integračními a edukačními bariérami, které tě limitují při studiu na vysoké škole, a naopak co usnadňuje tvůj proces integrování se do české společnosti. Odpovědi použité do výzkumu budou zcela anonymizované a celý rozhovor nebude nikde zveřejněn. Kdyby ses cítil/a nepříjemně nebo bys na něco nechtěl/a odpovídat je vždy možnost rozhovor ukončit. Souhlasíš tedy s nahráváním tohoto rozhovoru, s jeho přepisem a následným rozbořem?“

Příloha 2 – Otázky polostrukturovaného rozhovoru v anglickém jazyce

1. Are you living in a dorm here? Do you think it helps to adapt easier?
2. Have you attended any adaptation and integration course?
3. Have you completed any czech language courses? Do you consider it as the biggest barrier while your adaptation in the Czech republic?
4. Who do you hang out more with? Czech or foreign students?
5. Do you feel safe in the Czech republic? Have you ever been discriminated (racism, xenophobia)?
6. Do you need to speak fluent English while studying in the Czech republic?
7. What do you consider as the most demanding factor for succesful integration to the czech society?
8. Do you know about counselling services? Have you ever visited any of them here?
9. Was there any troubles while managing your (Erasmus) stay in the Czech republic?

10. Do you miss home?
11. Is the living here expensive for you?
12. Have you tried to find a job here?

13. Have you tried to find a hobby?
14. Are you satisfied with the structure of the Czech education?
15. What is your motivation to study abroad?
16. Do you feel comfortable and welcome in your class?
17. Did you have a chance to find some information about Czech education before your arrival?
18. Have you ever experienced „silent period“ (when you are afraid of speaking with a language that's not your native language) during your stay?

Příloha 3 – Otázky polostrukturovaného rozhovoru v českém jazyce

1. Bydlíte na koleji? Myslíte si, že to usnadňuje adaptační proces?
2. Absolvoval/a jsi zde nějaký adaptačně-integrační kurz?
3. Absolvoval/a jsi kurzy českého jazyka?
4. Stýkáš se spíše s Čechy nebo s cizinci?
5. Cítíš se v České republice bezpečně? Narazil/a jsi na diskriminaci/rasismus/xenofobii?
6. Musí člověk mluvit dobře anglicky, aby mohl studovat v České republice?
7. Co je podle tebe nejtěžší faktor na cestě k úspěšné integraci do české společnosti?
8. Víš o poradenských službách? Vyhledal/a jsi po příjezdu do ČR poradenskou službu?
9. Setkal/a ses s nějakým problémem při zařizování Erasmu v ČR?
10. Stýská se ti po domově?
11. Je tu pro tebe drahé žít?
12. Snažil/a ses najít si brigádu?
13. Našli jste si koníček?
14. Vyhovuje ti struktura vyučování v ČR?
15. Jaká je tvoje motivace ke studiu v zahraničí?
16. Jak na tebe působí třídní klima? Cítíš se dobře ve třídním kolektivu?
17. Měl/a jsi možnost zjistit si informace dopředu, co se týče studia?

18. Zažil/a jsi někdy tzv. tiché období – ostych komunikace v jazyce, který pro tebe není mateřským?

Příloha 4 – Ukázka otevřeného kódování

JE SLYŠET, ŽE MLUVÍŠ SKVĚLE ANGLICKY, MUSÍ ČLOVĚK UMĚT PLYNĚ, ABY TADY MOHL STUDOVAT?

Děkuji, taky to není můj první Erasmus, když jsem byl v Anglii, tak tam se to hodně zlepšilo. Pokud tady studujete anglický program, což na Erasmu běžně studujete, tak rozhodně ano. Studium je tu na vysoké úrovni a dobrá znalost angličtiny je tu nutností. Angličtina je nutná i ke každodennímu životu mimo školu, abyste mohli komunikovat s lidmi. Myslím si tedy, že studium v ČR je dobré ke zlepšení komunikace v angličtině, ale je potřeba mít angličtinu na vysoké úrovni.

TO SI POPSAL ÚPLNĚ SUPROVĚ, ŽE SE ANI NEMUSIM NA NIC DOPTAT.

Nějak to ze mě samo vypadlo takhle.

TAK JDEME DÁL, TOHLE UŽ JSME TROCHU NAŤUKLI V PŘEDCHOZÍCH OTÁZKÁCH. CO JE PODLE TEBE NEJTĚŽŠÍ FAKTOR K ÚSPĚŠNÉ INTEGRACI DO ČESKÉ SPOLEČNOSTI?

Já si myslím, že abyste se dobře integrovali do společnosti, tak se musíte naučit jazyk. Jako student se necítím integrován do společnosti, protože většinu času trávím s dalšími cizinci a všichni jsme tu na omezený čas.

Kdybych se rozhodl tu zůstat a žít tu, tak by určitě pomohl ten jazyk a mít práci.

VÍŠ O PORADENSKÝCH SLUŽBÁCH? VYUŽIL SI JE NĚKDY?

Vím, ale nikdy jsem je nenavštívil. Dokonce vím, že je nabízí přímo Karlova univerzita, kde student může řešit své problémy z různých oblastí života.

VYSKYTLY SE NĚJAKÉ PROBLÉMY PŘI ZAŘIZOVÁNÍ TVÉHO STUDIA, ERASMU V ČR?

zařizování Erasmusu

Vůbec, podání přihlášky i papírování proběhlo bez problému a všichni, kdo se na tom podíleli byli velmi ochotní.

Seznam zkratk

ČJ – Český jazyk

ČR – Česká republika

ECHE – Listina programu Erasmus pro vysokoškolské vzdělávání

ERASMUS – Program Evropské unie, podporující zahraniční mobilitu vysokoškolských studentů

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OPU – Organizace na pomoc uprchlíkům

SOZE – Sdružení občanů zabývajících se emigranty

USA – Spojené státy americké

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj počtu cizinců s povoleným pobytem na území ČR (2011-2021) 18

Tabulka 2: Statistiky vysokoškolských studentů – cizinců během let 2011 až 2020 28

Tabulka 3: Otevřené kódování a kategorie 42

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj počtu cizinců podle typu pobytu za roky 2004 až 2021 (k 31.12.) 17

Graf 2: Skladba vysokoškolských studentů – cizinců podle státního občanství 27

